

را در اینجا باید خواند و رأی گرفت باید دانست که دیوان محاسبات یکی از فروع بودجه است و قتیکه بودجه از مجلس شورای ملی گذشت آنوقت دیوان محاسبات باید ملاحظه کند که وزارت مالیه مطابق بودجه عمل کرده است یا خیر پس دیوان محاسبات وقتی است که بودجه ما گذشته باشد و الا در صورتیکه بودجه نگذشته باشد دیوان محاسبات موضوع ندارد و بودجه را اول کمیسیون قوانین مالیه تصویب میکند بعد مجلس رأی میدهد و میگوید که این دستوری است برای وزارتخانه‌ها که بایستی از روی آن عمل نمایند پس دولت مسلماً غیر از اینکه متابعت بودجه نماید در امر مالیه وظیفه دیگری ندارد در صورتی که بودجه نداشته باشد معاملات که میکنند علی الحساب است در این صورت مثل این است که بودجه گذشته باشد و آنها ناظر لازم داشته باشند چون بودجه نگذشته می‌گوئیم خوب است يك چند نفری از طرف مجلس معین شوند و بروند نگاه کنند بآن دستور العمل گذشته می‌گویند آن دستور العملی را که از ما گرفتید و رفتید ببینیم بهمانطور رفتار کرده‌اید یا خیر مثل اینست که از این دروازه باو بدهند و در دروازه دیگر مثل بلیط جواز است جلوی او را بگیرند و بگویند نشان بده و حالا قسمتی از وکلا را بفرستیم آنجا که نظارت داشته باشند و ببینند جزء جزء همانطور رفتار شده است یا خیر افتخار الواعظین گفتند صورت جمع و خرج را باید بدهند بله این در صورتی است که این چند نفر را بفرستیم اما حالا ما خواهند گفت که شما اینجا يك کمیسیون دارید که حسابها را می‌دانند دیگر چه حسابی از ما می‌خواهد هر خرجیکه می‌شود بتصویب اینهاست بنده عرض میکنم چیزی را بودجه می‌گویند که حسابش را داشته باشیم و رفتن این کمیسیون از مجلس اسباب می‌شود که يك چیزی می‌آورند اینجا مثل اینکه در این چهار ماه اخیر سال تقاضای بیل آوردند و گفتند شما تصویب کنید گفتیم این چیست گفتند این خرجها را کرده ایم شما باید تصویب کنید اینها هم چیزی نیست یکی حد اقلی است که ماهی سی تومان است دیگر فلان است عقیده بنده این است که چنانچه جمعی انتخاب شوند و بروند که ناظر بودجه باشند اولاً این هیئت باسبب نظارت بر بودجه انتخاب میشود لکن داخل در مداخله امور دولت میشوند دیگر اینکه همینطور می‌آورند و میگویند تصویب کنید اینها هم با اطلاع کمیسیون خرج شده است دیگر آنکه این کمیسیون هائی که هست از قبیل عدلیه و غیره این اسباب آنست که ما را از کار خودمان بازدارد اغلب کمیسیون هائی که ما اینطور شده است اینها يك کمیسیون هائی خواهند بود که عنقریب جزو همان وزارتخانه‌ها خواهند شد بنده مخالفت ندارم با اینکه نظارت نداشته باشند یا نظارت داشته باشند لکن ممکن است عوض این کمیسیون بودجه را بخواهیم که حق نظارت را عموم و کلاً بعمل بیاورند و منتظر هم نباشیم که آیا چه وقت کمیسیون را بپورت خود را بمجلس خواهد داد و بسا هست که دست آویز وزراء هم بشود و باعث پیش رفتن کارهای وزراء بشود میگویند مداخله

بامور وزارتخانه شده است و هر وقت هم مطالبه بودجه از آنها کنیم خواهند گفت که دست از یقه ما بردارید این کمیسیون را خودتان انتخاب کردید آنها ناظرند پس لازم است که اول بودجه را به مجلس بیاورند آنوقت دیوان محاسبات تشکیل کنند

حاجی شیخعلی - بگوئی است که مقصود از نوشتن بودجه روی کاغذ آوردن و بمجلس آمدن اوست و يك مرتبه در معنی است در معنی بودجه مخارج است که معلوم است يك خرج و دخلی است که میشود بتوسط وزراء بوزراء هم اطمینان داریم ولی در صورتیکه بودجه را کاغذ بدانیم که در وزارتخانه‌ها بآن معین میشود و نوشته میشود او نیامده است ولی در معنی بودجه را داریم برای این که یک خرج داریم منتهی اینست که وزرای ما بواسطه زیادتی کار بودجه را به مجلس نفرستاده‌اند عمده وظیفه ماست که دخل و خرج مملکت را بدانیم بنده در این موضوع سئوالی داده ام بهیئت رئیسه که از وزارت مالیه بخواهند که صورت عایدات و مخارج مملکت معلوم بشود و مدتی است که از وزارت مالیه بودجه را نمی‌خواهیم و نمی‌آید دیوان محاسبات هم تا بحال این کار را نکرده است پس ما اطمینان نداریم که این صادرات مملکت ما بمصرف صحیحه میرسد یا نه ما از کجا بفهمیم پس ناچاریم که هیئتی از طرف مجلس معین کنیم که نظارت داشته باشد این نظارت نیست که ما داریم که ما اینجا بنشینیم آنها آنجا بنشینند ندانیم چه میکنند مسلماً يك هیئت از طرف ما باید باشد که نظارت داشته باشد دیگر آنکه ببینند جمع و خرج این هشت ماهه از چه قرار است ما اگر بدانیم دخل ما چیست خرج ما چیست مسلماً دچار بعضی محظورات نخواهیم شد و اینکه وزراء میگویند عایدات ما وصول شده است بنده این را تصدیق نمیکنم گمان ندارم یکی از افراد مملکت ما باشد که مالیات دولت را ندهد.

اسدالله خان - این که گفته میشود يك هیئتی بایند نظارت داشته باشد بهتر است اما اینکه بودجه وزارتخانه‌ها مطالبه شود بنده گمان نمیکنم مخالف داشته باشد برای آنکه آنچه حس کرده ام اغلب وزارتخانه‌ها از برای مالیک بودجه مرتبه نفرستاده‌اند بنده مدعی هستم ما هیچ صحبتی باوزارت خانه‌ها نداریم خودشان باید جدوجهد در دادن بودجه داشته باشند و تا بحال يك وزارتخانه ماصورت بودجه بمجلس نداده است در صورتی که باید چیزهائی را که خارج از بودجه معمولی مملکت و صنوائی است آورده بتصویب مجلس برسانند و بنده چون در کمیسیون بودجه بوده ام و اغلب مطالب را دیده ام لازم است که عرض کنم که خیلی از مطالب جزئی را مثلاده تومان و ۱۵ تومان و امثال این چیزها را بمجلس می‌آورند خیلی چیزهای مهمتر را به مجلس نمی‌آورند و نمی‌دانیم چرا نمی‌آورند صلاح نمی‌دانند ما مطلع بشویم یا به موجب آن ماده که وزرا حقدارند بباره مطالب را مستور دارند اینها را می‌خواهند مستور دارند این است که اسباب شده و کلارا بهوش بیاورد که این مسئله را ببینند عایدات این مملکت چه می‌شود بنده همانطور که ضرورت يك کمیسیون را در عدلیه می‌دانستم بجهت اصلاح امور آنجا همین

طور رأی دارم که هیئتی بموض دیوان محاسبات قانونی برود آنجا از برای رسیدگی بصورت حساب گذشته رسیدگی نماید همانطور که این عایدات بزحمت تحصیل می‌شود بزحمت باید مواظبت و مراقبت در مصارف هم بشود گذشته از حساب ۳ ماهه يك رسیدگی اجمالی بشود اگر فرایده حاصل نشد ممکن است طور دیگر اقدام شود و اگر قناعت وجدانی برای آنها دست نداد و بعضی تقلبات معین شد آنوقت می‌تواند يك ترتیبات دیگری اقدام کند که اسباب اطمینان قلب نمایند گان فراهم شود.

اسدالله میرزا - اولاً این پیشنهاد بعقیده بنده خیلی مجمل است چون عادت داریم به آوردن الفاظ نظارت و ملتفت نشدن باین که معنی او چیست مثلاً نوشته شده که رسیدگی و نظارت در صورتیکه بنده عرض می‌کنم نظارت يك مسئله خیلی مهمی است که در قانون نوشته شده است خیلی مقدمات لازم دارد مسئله رسیدگی چیزی است از نظارت مهمتر مسئله رسیدگی و تفتیش آنست که بالاخره تمام محاسباتی که دولت کرده است رسیدگی کنند ببینند جمع عایدات چه قدر است تمام را خرج کرده‌اند یا خیر یا آنکه بودجه را که مجلس تصویب کرده است خرج کرده اند یا زیادتر از بودجه بمصرف رسانده‌اند آنوقت اخطار کنند که حق قانونی نداشته‌اند که زیادتر از بودجه مصارف کرده‌اند این را می‌گویند رسیدگی و تفتیش آنست که مخارجی که دولت کرده است ببینند کلیه چه قدر است بمحل خودش صرف شده یا خیر و اما مسئله نظارت آنست که مخارجات و مصارف لازمه که در بودجه معین شده است همیشه ناظر باشند که در محل خودش صرف بشود و مثل زمان سابق به مصارف غیره نرسد در این صورت نظارت معنی ندارد فقط اگر اقدامی ممکن است همان رسیدگی باشد و آقای تقی زاده فرمودند که در این مورد لازم است که يك بودجه آمده باشد اینجا من عرض می‌کنم منافاتی ندارد در هر حال وزیر مالیه باید بودجه را هر چه زودتر بتواند بمجلس بفرستد حالا گفته می‌شود که از روی يك حساب مرتباً نوشته شده آن يك مطلبی است لکن مخارج معینی است که از روی يك تصویبی شده است و آنها اجازه داشته‌اند که این مخارج را بکنند بعضی مخارج هست که قبل از انعقاد مجلس در کمیسیون هائی بتصویب خودمان بزرگ شده است و بعضی مخارج هست که بتصویب مجلس شده است دیگر اینکه می‌گویند دیوان محاسبات امروزه رسمی و قانونی نیست در صورتی که بنده گمان می‌کنم در این دیوان محاسبات اشخاصی هستند که زمان انتخاب مجلس آنها باز انتخاب خواهند شد مع ذلك کمیسیون هم از طرف مجلس برود ضروری ندارد ولی قبلاً باید وظایف آنها معین بشود چه چیز است نه اینکه بعضی اینک رفتند زنهای ار باب حقوق قبوض خودشان را بیاورند و مطالبه حقوق از آنها بکنند و این هیئت را از مقصودشان باز دارند و اسباب اشکالات شود و بعضی اظهارات دیگر نمایند که آنرا راجع بآنها نیست هر چه بگویند آقایان مطالب شما راجع بدانست فریاد کنند که فرق مشروطه و استبداد چیست بعقیده بنده این هیئتی را که از مجلس انتخاب میکنیم برای امور مالیه باید وظیفه‌شان معین باشد

که دوچار محظورات نشویم .

حاجی سید ابراهیم مدرسی - همانطور که فرمودند تکلیف این هیئت چیست اگر بودجه آمده بود دیگر لازم انتخاب نبود اما حالا که بودجه نیامده است این هیئت عیبی ندارد که باشد عقیده بنده این است که این کمیسیون لازم است که انتخاب شود اول وظیفه اش این است که جهت کسب برای گرفتن بودجه وزیر برساند و این کمیسیون اگر اول وظیفه اش را این قرار بدهد عقیده ام این است که بودجه زودتر بیاید .

وحیدالملک - اگر مقصود از این کمیسیون

این است که ای دیوان محاسبات را بگیرد یعنی همان هیئتی که دیوان محاسبات دارد که باید صحت مطالب مالیه را امضاء نماید این دخالت مستقیم می شود در امور مالیه و ما در این مرقع حتی المقدور نباید مداخله کنیم و اگر از انتخاب این کمیسیون مقصود این است که کمیسیون شتاب کند و تقویت کند در فرستادن بودجه آنرا هم کمیسیون بودجه می تواند که از وزیر مالیه بخواهد بنده هیچ فائده نمی بینم از این هیئت زیرا زمانیکه بنده جزء آن کمیسیون بودم بعضی اشکالات شد که در حقیقت رسیدگی با امور مالیه خیلی دشوار بود که بعد از آن ممکن نبود تسویه کردن بعضی مسائل مهمه را در آنوقت آن کمیسیون جای مجلس شورای ملی را گرفته بود و نظارت کلیه میگرد در صحت صدور بروات خرج و دخل و غیره همان وقت که بنده هم جزو آنها بودم بعضی اشکالات فراهم آمد و رفته رفته کار کمیسیون بود و این کمیسیون هم همان حالت را پیدا خواهد کرد در اینصورت بنده به هیچ وجه این کمیسیون را تصویب نمی کنم بجهت اینکه همین قسم که آن کمیسیون آنوقت بواسطه پاره اشکالات حکاری از ادبشرفت نمی کرد اگر حالا هم ما این کمیسیون را انتخاب کنیم بکلی کار وزارت مالیه پیشرفت نخواهد کرد و اگر مقصود از آن کمیسیون این است که جای دیوان محاسبات را بگیرد از وظایف دیوان محاسبات این است که جزئی و کلی از مطالب راجعه بدخل و خرج را باید نظارت نمایند و از آنها مطلع باشند نمی دانم این کمیسیون آنوقت با آنها رسیدگی خواهد کرد یا نخواهد کرد اگر نخواهد کرد مقصود بعمل نیامده اگر خواهد کرد چه طور بمخارج گذشته رسیدگی میکند خوبست آقایانیکه این تقاضا را فرمودند قدری در اینخصوص توضیح بدهند که ما مطلب ایشان را بفهمیم .

وکیلالتجار - گاهی صادر خیلی از

مطالب دقیق میشویم و میگوئیم باید از سوراخ سوزن گذشت و گاهی هم برعکس خیلی از مطالب کلی در نظرمان نمی آید و از آنها غفلت میکنیم بنده می بینم در بعضی مواقع بعضی اقدامات خارج از وظیفه و دخالت مستقیم است در بیت وزارت خانه رای میدهند و میگوئیم مداخله کردن ما لازم است چنانچه یکی دونفر از نمایندگان مداخله صریح در امر یک وزارت خانه می کنند و تصویب میکنیم لکن در بعضی مواقع میگوئیم که این خارج

از وظیفه ماست چون آقای وحیدالملک توضیح خواستند عرض می کنم مقصود از این کمیسیون این است که بروات را به بینند و حواله بدهند بصحت و سقم آنها را تصدیق و تکذیب کنند مقصود این است که این کمیسیون يك نظارت کلی در امر مالیه بشناید و پاره اشکالاتی که حاصل شده تسهیل کند مثلا سه ماه است الان از سال گذشته و بودجه بمجلس نیامده شاید دوماه دیگر هم بگذرد و بودجه نباید این کمیسیون تأکیدی در آمدن بودجه بمجلس خواهد کرد مگر آنکه ملاحظه میکنند پولهایی که از ولایات آمده است باید به بینند چه قدر است و در کدام محل صرف شده است پاره شایعات هست که پاره اقدامات از طرف وزارت مالیه شده است مثلا بعضی خرجها شده که ابد آنه جزء مخارج معمولی بوده به جزء مخارجیکه در دوره سابقه در مجلس تصویب شده و این مخارج مخارج کلی است که می نمایند منجمله شنیده میشود بعضی بروات خریدارانه از خودم تومانی یکقران و از دوست تومان پول گرفته اند این کمیسیون نظر میکند که چه قدر بوده بروات و چه قدر پول گرفته اند یا اینکه شاید تمام این مطلب اساساً بی اصل باشد و براثت ذمه وزارت مالیه را ثابت کند دیگر آن که از قرار اظهارات آقای وزیر جنگ و سایر وزراء معلوم میشود بودجه يك مقداری کسر دارد این کمیسیون يك نظر کلی خواهد کرد که چه قدر کسر دارد و این محل را از کجا ممکن است وصول کرد والا معلوم است کار این کمیسیون رسیدگی با امور جزه مالیه نخواهد بود .

منتصر السلطان - بنده عقیده ام این

است که آنکه آقای تقی زاده فرمودند چون بودجه بمجلس نیامده است و مالیات در بعضی نقاط وصول نشده است و هایدات دولتی عقب افتاده است لازم است کمیسیونی تعیین شود که به بینند مالیات چه قدر وصول شده است و چه قدر در محل داریم و این که بعضی گفتند به بروات رسیدگی شود که صحت و سقم آنها به بینند کسی بوزیر مالیه سوء ظنی ندارد فقط مأموریت این کمیسیون راجع باین است که به بینند چه قدر از مالیات وصول شده و چه قدر در محل مانده و بنده تصور نمیکنم هرگز يك دینار از مال دولت پیش رها یا مانده باشد در این صورت تصور نمی کنم مأموریت این کمیسیون فایده داشته باشد .

آقای تقی زاده - آنچه بنده عرض کردم

راجع به بودجه آنها تمام صحیح است لکن چون بدون سابقه بود وهم مسبوق نبود نظرم بآن بود که میخواهند این کمیسیون را مثل دیوان محاسبات کنند بسند خرج ها رسیدگی نمایند تا وقتی که دیوان محاسبات تشکیل شود ولی بعد بلافاصله فرمایشاتی را که اسدالله خان فرمودند معلوم شد این کمیسیون تقشیر است که اسدالله میرزا کمیسیون رسیدگی تعبیر کرد من آن را مخالف نیستم این کمیسیون خیلی خوب است که تشکیل شود .

مؤمن الملک - من موافق نیستم لکن حالا

که اکثریت هست عرض می کنم باید حدود مأموریت این کمیسیون معین کرده شود همین طور که کمیسیون عدایه را انتخاب کردیم وحد برای او معین نکردیم گمان می کنم تا يك سال و دو سال

دیگر مشغول کارهای عدلیه خواهند بود اگر حدود مأموریت این کمیسیون را هم معین نکنیم اینهم خواهد رفت در تمام کارها مداخله خواهد کرد (در این موقع پیشنهادی از طرف یکی از نمایندگان قرائت شد مبنی بر اینکه این هیئت فقط بعنوان تفتیش در وزارت مالیه خواهند رفت بعضی تصدیق کردند .)

مؤمن السلطنه - اولاً عرض میکنم این کمیسیون قانونی است و چنانچه گفته شد این کمیسیون را در خارجه کمیسیون دانکت میگویند حدود تکلیفی این کمیسیون معلوم است از چه قرار است می بینند پول دولت در مرکز چه قدر در ولایات چه قدر است حساب دولت با بانکها چیست حساب ضرابخانه از چه قرار است این مطالب تکالیف کمیسیون است

نایب رئیس - مذاکرات کافی است حالارای میگیریم هر کس يك چنین هیئتی را بعنوان کمیسیون تفتیش تصویب میکند قیام نماید .

نایب رئیس - با اکثریت پذیرفته شد

آقای تقی زاده - باید اول حدود این کمیسیون معین شود که مثل آن کمیسیون ۱۸ نفری نشود که بالاخره ده نفر آن کم شد از آن هشت نفر پنج نفر برای نان و آب معین شدند دونفر دیگر برای عدلیه آنها اقدامات آنها هیچ اطلاع نداریم یکی از تکالیف این کمیسیون این است که از تکالیف خودشان ما را مطلع نمایند و هر چند روز یکمرتبه راپورت اعمال خودشانرا بما بدهند .

وحیدالملک - حال در باب عدله رای بگیرید

نایب رئیس - در باب عدله این هیئت رای گرفته میشود .

آقای تقی زاده - همین طور که فرمودند راجع بمأموریت این هیئت رجوع بکمیسیون بودجه شود که در آنجا تکلیف این هیئت مفصل و واضح نوشته شود و يك تاریخی برای خدمش معین شود نه اینکه برود ملحق بوزارت مالیه بشود بنده خیلی لازم میدانم وظیفه مأموریت این هیئت را والا خواهند گفت هیئتی را فرستاده اند که در امور وزارتخانه مداخله نمایند .

کاشف - بنده لازم است این را عرض کنم که آقایان نمایندگان ملتفت باشند که يك وزیر را سلب اطمینان از او کرد یا اینکه نباید اقتدارات او را گرفت و ما لازم است تکلیف خودمان را بدانیم و عیب یکی از کارها اینکه ما را خیلی عقب می اندازد این است که بعضی اظهارات بر علیه ما میشود و بعضی گفتگوها در خارج میشود که بنده اینها را نمیتوانم بگیرم حالاً لازم است که آقایان نمایندگان در آن خصوص هیئت مفتش خیلی جد داشته باشند و حدود آنها را هم معلوم نمایند که اسباب اشکالات فراهم نیاید .

وکیل الرعایا - اول بطور کلی معلوم

شد کمیسیون لازم است لکن باید تکلیف کمیسیون را هم معلوم کرد گفته می شود وظیفه این هیئت تفتیش در امور مالیه است نباید مداخله در امور وزارت نمایند مسلم است راپورت این کمیسیون بمجلس خواهد

آمد و خواهند ملاحظه کرد که این هیئت مداخله کرده است یا اینکه بوظیفه خودش رفتار کرده است دیگر آنکه محض اینکه نمایندگان محترم مسبوق باشند عرض می کنم يك قسمت بزرگی از کار مالیه مملکت شما تجماتی شده است که چند نفر مستوفی میروند درخانه می بینند و ثبت می نویسند می دهند باریاب حقوق که ببرند در فلان جا بدهند و از فلان محل دریافت دارند یا اینکه فرستید بولایات يك وزیر مالیه که يك مالیات تمامی گرفته باشد ندارید يك رقم سؤال دیگری دارید که بگوئید از قره دی فعه تا حال از تمام عایدات مملکتی چه عاید شده است و در مقابل چه خرج کرده اورا صورتش را بدهید و خرجش را هم معین کنید آن وقت تکلیف او معلوم خواهد شد و صحبتش هم ثبت خواهد کرد و هر آینه صحبت او معلوم نگردید بنده عقیده ام این است که باید اورا ببرید بدار بزنند که پول مارا چه کرده و این مطلب بشخص بنده برمی خورد چرا که بنده هم شمیم نه پدسی از و کلا فرمودند تفتیش در امر لشم — حریده شده باید بشود بنده عرض می کنم بر تمام سی نور ملت ایران لازم است با کمال خدمت و سعحتی در امر لشم تفتیش نمایند که ببینند خدمت کبار نیست و خائن کیست بنده عرض می کنم خوب است مدزی ملاحظه شرف مردم را بکنند بدبخت آن کسی که در این مملکت رضی بخدمت باشد چون بنده می بینم يك چیزی را که نباید بشود شده عرض می کنم منتفت باشد مطلب از چه فرار است فرض از این تفتیش تفتیشی در امر کمرک است

متین السلطنه - معنی ندارد که يك و کيل بجای يك وزیر دفاع کند.

حاجی آقا - بنده تعجب می کنم از اینکه در يك موضوع مذاکرات خارج از آن بمیان می آید موضوع مذاکرات در تفتیش است و معنی آن هم واضح و معلوم است آنوقت یکی از آقایان اظهار میفرمایند که در فلان کار هم باید تفتیش کرد بعد داخل موضوع دیگر میشوند این خیلی بد است همانطوری که بکمسیون عدلیه خیلی اعتراض کردند که آنهم موضوعش معلوم نبود اگر چنانچه میدانیم که فریاد مردم بلند میشود که ادارات عدلیه خیلی خراب است و بدتر از آنست که گفته می شود مدت یکماه است بلکه بیشتر کمسیون پنج نفری که برای رسیدگی در امور عدلیه رفته است بوظیفه خودش عمل کرده است و همه روزه از صبح تا ظهر رفته است در آنجا کار کرده است تفتیش خودش را کرده است و راپورت خودش را هم میدهد و اینکه گفته میشود در چه تفتیش می کنید تفتیش در هیچ جای عالم محدود نیست

اسدالله خان - بنده اینجا يك لفظی شنیدم که لازم است عرض کنم اینجا شنیده شد که خوب است ملاحظه شرف را بکنند بنده عرض می کنم که مقدم تر از شرف اشخاص شرف مجلس است که آقایان نمایندگان خدمتی که از طرف ملت رجوع شده است بآنها با کمال سعحتی و شدت بوظیفه خودش عمل نماید و این بزرگتر شرافتی است از برای او که بتواند با کمال درستی و حقیقت خدمت نماید

بنده خیلی خوش دارم و وجداناً تصدیق دارم هر کس که در این مملکت است مقصودش تفتیش باشد چه ضرر دارد که همه کس مفتش باشد و در همه کارها تفتیش نماید ممکن است مالیه عبارت از ۱۴ رشته باشد ۱۴ رشته آنرا کنار گذاشته در يك رشته صرف وقت کرده شود .

محمد هاشم میرزا - بنده امروز نطق های آقایان را صحیح نمیدانم غالباً خارج از موضوع و خارج از مقصود صحبت نمایند و مخالف با ترتیب هشت ماه سابق است مذاکرات امروز هیچ راجع باطمینان از وزراء نبود هیچ راجع بکنند نبود و لفظ تفتیش تازه نیست از مقاصدی هم که داشتیم مارا خارج کرده است خارج از موضوع مذاکره میشود خوب است آقایان تا يك اندازه ملاحظه موضوعات را بنمایند .

مهز الملک - در باب عده کمسیون تفتیش شش نفر کافی است و در سایر چیزها با شاهزاده محمد هاشم میرزا هم رأیم .

نایب رئیس - گویا در خصوص شش نفر مخالفی نباشد (اکثر آقایان تصدیق کردند و رفته توزیع و رأی گرفته شد از برای استخراج آراء آقایان مفصله بقرعه انتخاب شدند - حاجی میرزا آقا - فهم الملک - حاجی محمد کریم خان - عده اوراق ۵۸ بود)

نایب رئیس - آقای حاجی عزالمالک و آقا محمد و آقای حاجی مصدق المالک قبول این زحمت را فرموده در اطراف دیگر استخراج آن اوراق رأی اول را که در جلسه خصوصی کردیم بنمایند دستور جلسه آتی قانون اساسی معارف راپورت کمسیون قوائد عامه در باب معادن جنوب راپورت کمسیون بودجه در باب دکتور مورل چون بجهت گرمی هوا اکثر نمایندگان خواهش کرده اند که جلسه علنی صبح تشکیل شود باین جهت جلسه شنبه چهار بظهر خواهد بود (در این موقع نایب رئیس حرکت کرد مجلس یکساعت از شب گذشته ختم گردید)

جلسه ۱۰۸
صورت مشروح روز شنبه ۱۷
شهر جمادی الثانی ۱۳۲۸
مجلس سه ساعت و ربع قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس تشکیل شد صورت روزه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت کردند

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟
وحید الملک - در جزء دستور ذکر شده است قانون اساسی معارف مطرح شود در صورتیکه شما قانون اداری معارف فرمودید .

ارباب کیخسرو - این جا آنروز قرار شد یعنی فرمودید که چهار ساعت قبل از ظهر مجلس منعقد خواهد شد ولی الان سه ساعت و پنج دقیقه مانده است خواستم سؤال کنم علت این تأخیر چیست و اگر اینطور باشد سه روزه اسباب زحمت خواهد شد و کم کم بدو ساعت قبل از ظهر خواهد رسید .

نایب رئیس - از آقایان خواهش میکنم زودتر بیایند .

آقا شیخ اسمعیل هشترودی - بنده عرض میکنم هیئت رئیسه هر وقت در این جا حاضر شوند و هر کس نیاید باید اورا غائب نوشت .

نایب رئیس - این چه تکلفی است که حضرت عالی می فرمائید هیئت رئیسه کارش که کمتر از سایر نمایندگان نیست بفرمائید هر وقت اگر چه عده هم کافی نباشد بیایند اینجا معطل شوند و یکساعت بنشینند که تا عده کافی شود در صورتی که مکرر مجلس را تجربه کردیم فایده نکرده این راجع با آقایان است که هر وقت را مواظب باشند که حاضر شوند .

هشترودی - این راجع به هیئت رئیسه است که هر وقت بیایند بنشینند و هر کس نیاید غائب بنویسند و در روزنامه بنویسند که اوقات مجلس ضایع نشود

دکتر علی خان - این طوریکه بفرمائید این طور نیست این ربطی به هیئت رئیسه ندارد باید هیئت رئیسه با اداره مباشرت بگویند که چهار ساعت قبل از ظهر هر کس حاضر نشد غائب بنویسند دو روز که اینطور کردند روز سوم درست میشود .

کاشف - همه روزه در بدو مجلس همین مذاکره را می کنیم خوب است مجارانی برای این کار معین شود شاید اثری بکنند والا فقط غائب نوشتن گمان نمیکنم فایده داشته باشد .

نایب رئیس - نتیجه استخراج آراء برای انتخاب اعضاء کمسیون تفتیش قرائت می شود . (معاضد الملک از فرار ذین قرائت کرد)

ارباب کیخسرو ۵۱ رأی - میرزا اسدالله خان ۴۳ رأی - سلیمان میرزا ۳۲ رأی متین السلطنه ۲۷ رأی معتمدالتجار ۱۷ رأی میرزا دادو خان ۱۲ رأی نتیجه استخراج آراء برای کمسیون (۱۲ نفری)

ذکاء الملک - ۴۸ رأی موتمن الملک ۴۵ رأی حسنعلی خان ۴۲ رأی اسدالله میرزا ۴۱ رأی نواب ۳۷ رأی معز الملک ۳۷ رأی تقی زاده ۲۹ رأی آقا شیخ ابراهیم زنجانی ۲۷ رأی میرزا اسدالله خان ۲۶ رأی دکتر ۵ رأی خان ۲۲ رأی ممتاز الدوله ۱۹ رأی معاضد السلطنه ۱۷ رأی تربیت ۱۷ رأی **معاضد الملک** - میان آقای معاضد السلطنه و آقای تربیت باید قرعه کشی شود .

نایب رئیس - چون قبل از این گفته شده است که در این قبیل کمسیون ها از هیئت رئیسه انتخاب کنند و در اینجا بنده را نوشته اند بنده از عضویت استعفاء میدهم .

ارباب کیخسرو - بنده بواسطه کسالت مزاجی که دارم نمیتوانم حاضر شوم استعفاء میدهم .

نایب رئیس - خودتان هم میدانید که این کمسیون خیلی اهمیت دارد الحمدالله نقاهتی در سابق داشتید حالا رفع شده است خوب است در این موقع استعفاء ندهید .

دکتر علیخان - برای بنده هم ممکن نیست از این جهت استعفاء میدهم .

نایب رئیس - بکنفر بجای ایشان و بکنفر بجای بنده باید انتخاب شود .

(آقای دکتر علیخان استعفای خودشانرا پس گرفتند و بین آقای معاضد السلطنه و آقای تربیت که تساوی بود قرعه کشیده شد و آقای تربیت معین شد)
وکیل التجار - بنده مخصوصاً استدعا می نمودم که تقاضا میکنم که چون میدانید این کمیسیون خیلی اهمیت دارد استعفاء ندهید و بسگذارید این عمل ختم شود .

نایب رئیس - بنده چون تنها هستم و می دانید آقای حاجی سید نصرالله مریض دارد و آقای رئیس هم مریض دارند باین واسطه نمیتوانم حاضر شوم باین تفصیل مضایقه ندارم بشرطی که تا آقای حاج سید نصرالله نیامده اند اگر در بعضی جلسات حاضر نشدم مرا غائب نویسند .

آقای سید حسین کزازی - باید تکلیفی برای کسر عده کمیسیون داخله معین فرمائید بجهت اینکه چند جلسه است کمیسیون منعقد نمیشود .

نایب رئیس - خوب است يك راپورتی در اینباب بدهید که مذاکره شده فراری داده شود .

آقای سید حسین کزازی - دونفر که استعفاء دادند و دو نفر هم که آقای ناصر الاسلام و آقای حاجی فاتح الملک با اجازه مسافرت کردند و سه نفر بیشتر از برای کمیسیون اعضاء باقی نمانده .

(آقای میرزا مرتضی قلیخان شروع بقرائت راپورت کمیسیون معارف بقانون اداری وزارت معارف نمود)

گفته شد قانون اساسی معارف جزء دستور نوشته شده است نه قانون اداری .

معاضد الملک - آنروز شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند قانون اساسی معارف تمام شده است این بود که جناب رئیس قانون اساسی معارف را فرمودند و حالیه که خواستیم بیاوریم دیدیم قانون اداری معارف است .

میرزا مرتضی قلیخان - آقای ذکاء -

الملک رئیس کمیسیون معارف نشریف دارند از ایشان استفسار کنید قانون اساسی معارف بمجلس آمده و شورا اول در آن شده بکمیسیون رجوع گردید و هنوز نیامده است و این قانون اداری معارف است که قرائت میشود .

(ماده ۱ قرائت شد)

چون مواد قانون اداری وزارت معارف و وزارت فوائد عامه در راپورت از هم تفکیک نشده بود و مخلوطاً درج شده است باین جهت این نکته مطرح مذاکره نمایندگان محترم گردید و پس از مذاکرات لازمه و اظهار عقاید مختلفه بتقاضای آقای ذکاء الملک رئیس کمیسیون معارف رجوع شد بکمیسیون که از هم تفکیک شده و هر يك جدا گانه بمجلس پیشنهاد شود . (راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع به معادن جنوب قرائت گردید)

وزیر فوائد عامه - در این مسئله بنده

عرضی داشتم و آن این است که در این سه چهار روز اخیر معین التجار يك اظهاری بهیئت وزرا کرده است و قرار شده است در این هفته با حضور اویك مذاکراتی بکنند و نتیجه را بمجلس بفرستند در این صورت بنده گمان میکنم اینرا بسگذارید تا این نتیجه معاموم شود .

نایب رئیس - آقای وزیر تقاضا میکنم که فعلا این مسئله بماند تا نتیجه مذاکرات وزراء معاموم شود در این تقاضای ایشان مخالفی هست - (اظهاری نشد)

نایب رئیس - عجله این مسئله مینماید .

نقی زاده - گاهی راپورت هائی بدست ما می دهند که اصلاً نمیدانیم این از کجا آمده است آیا لایحه قانونی بوده است یا اینکه یکی از وکلای پیشنهادی کرده اند ولی بمجلس آمده که بکمیسیون رجوع شده است ولی تفصیل این عریضه را نمی دانم که چه بوده است .

منتصر السلطان - چند نفر آمده اند چند لوايح بتوسط وزارت فوائد عامه و چند عریضه بمجلس عرض کردند که معادن جنوب در دست حاج معین التجار است و منافع آنرا میبرد ما حاضریم تا مبلغ ۶۰ هزار تومان باضمانت بعضی از تجار اجاره کنیم از آن اشخاص سعید السلطنه حاج ناصر السلطنه مجید الملک بوده و از مجلس رجوع شد به کمیسیون که در این باب با حضور وزیر فوائد عامه مذاکره شده نتیجه راپورت داده شود این است که کمیسیون راپورت داده است

نایب رئیس - وزیر لازم بدانسته است که این عجله بماند دیگر داخل در این مذاکره نمیشویم .

اسدالله میرزا - آقایان نظرشان نیست که يك روزی وزیر فوائد عامه تشریف آوردند و ۱۵ فقره مطالب و امتیازات آوردند آقای رئیس فرمودند چون توضیح وقت میشود لازم نیست که هر ۱۵ فقره خوانده شود اگر مجلس تصویب مینماید رجوع میکنیم بکمیسیون فوائد عامه که نظریات خود را در آنجا نموده راپورت بدهند این بود که تصویب کردند و فرستاده شد بکمیسیون صورت آن ۱۵ فقره است که این فقره هم جزء او است که رجوع شد بکمیسیون

[راپورت کمیسیون بودجه قرائت شد که لایحه از وزارت مالیه رسیده بود در باب اینکه ۲۰ هزار تومان از بابت قیمت ماوزر و فشنک برای ادارات نظمییه بوزارت داخله داده شود کمیسیون پس از خواستن توضیحات از وزارت مالیه و مذاکرات کافی اینطور تصویب کرده بود که ادوات مزبوره بتوسط اشخاصی که در مبلغ نازل تر وارد می نمایند خواسته شود و مبلغ ۱۵ هزار تومان برای ابتیاع آن داده شود .

مهرز الملک - بمقیده بنده این بیست هزار ماوزری را که تقاضا کرده اند اگر چندان محل احتیاج وزارت داخله نیست لازم نیست باین بی پولی این را تصویب کنیم و اگر هم خیلی وزارت داخله خود را محتاج باین می دانند بمقیده بنده باید موکول بآمدن بودجه کنیم چون این مسئله عمومی است که هر خرج فوری را که وزارتخانه محتاج باشد و تقاضا کند موکول بآمدن بودجه می نمایند تا سبب شود بزودی بودجه به مجلس فرستاده شود

وکیل التجار - بلی اساساً اینرا که آقای معز الملک اظهار کردند صحیح می دانم بملاده مکرر هم گفته شد خرجی تصویب نشود تا بودجه بیاید و

ما تکلیف خودمان را بدانیم ولی بنده عرض میکنم بعضی چیزها هست که نمیتوان آن را مقید کرد بآمدن بودجه چنانچه پریروز هم عرض کردم برای اینست که این چیزها می باشد که اسباب استقرار امنیت است و قوه پولیس و نظمییه است که بواسطه آن بتوانند امنیت شهر را حفظ کنند گذشته از این مایک تصویب اساسی کرده ایم که هر روز برای تصویب او نباید مذاکره کنیم و در مسئله این ماوزر فقط چیزی ۳۰ بنده می خواستم عرض کنم این بود که چون پریروز اینجا تصویب شد چند نفر از اهل نظام بروند برای آوردن نمونه تفنگهای طرز جدید و البته خواهند رفت خواستم عرض کنم آنها که می روند خوبست در ضمن نمونه اینها را بیاورند که دیده شود و امتحان نمایند بعد از آن بخرند و الا اینطور که هر کس وارد کرد ماقبول کنیم نمی شود و بمقیده بنده این ترتیب خیلی بهتر است برای صرفه دولت .

منتصر السلطان - بنده اطلاعاً عرض میکنم باندازه که برای پولیس و ژاندارم اسلحه لازم باشد موجود است و باین تنگی بودجه و نداشتن پول صلاح نمی دانم امروزها ما این مطلب را برای بدهیم خصوصاً که قرار گذاشتیم تا بودجه نباید خرجی را تصویب نکنیم .

میرزا ابراهیم خان - بنده می خواستم به راپورت کمیسیون ایراد کنم که لازم نبود داخل جزئیات بشوند و حالا می بینم که آقایان نمایندگان داخل جزئیات آن شده اند بنده عرض میکنم اولاً باید اینرا دانست که مجلس برای امنیت مملکت پولیس لازم دارد یا نه؟ اگر لازم دارد لابد پولیس اسلحه لازم دارد و بی اسلحه نمی تواند کاری را از پیش ببرد در این صورت دیگر مذاکره نمودن در این باب فایده ندارد .

سلیمان میرزا - اولاً بنده عرض می کنم مدافعی که برای این راپورت هست باید بدانیم که مدافع این راپورت کیست .

نایب رئیس - وزیر مالیه هستند و خواهند آمد .
سلیمان میرزا - پس خوبست وقتی که آمدند بخواهیم عرض می کنم اولاً در کمیسیون بودجه و مجلس هر خرج را تصویب می کنیم فرض بفرمائید که امروز این خرج را هم تصویب گردید که بیست هزار موزر بخرند باید اینرا بخرند یا اینکه همین قدر خوشوقت باشیم یا اینکه ورقه رأی منتشر شده و با اکثریت ۵۷ رأی یا بالاتفاق تصویب کرده ۲۰ هزار موزر خریده شود ماشین آلات توپخانه حمل بشود سی هزار تفنگ سیستم جدید خریده شود کو پول؟ اول باید دخل را معین کرد بعد اینقسم رأی هارا داد در صورتی که پریروز برای حمل ماشین آلات که مذاکره می شد وزیر جنگ مکرراً اظهار می نمودند که کسر داریم و بنده عرض کردم که آنچه مطالبی که راجع ببودجه است و مخارج است خوانده میشود تا اینکه بودجه بیاید و ما بدانیم چه قدر کسر داریم و فکری برای آن بنمائیم خرید بیست هزار موزر یا دادن مخارج حسین السلطنه یا مستوری دکتر موزر که پشت سر این راپورت لازم است لکن باید دخل و محل آن را هم معین نمود و الا ما اینها را لازم نمی دانیم که باید خرج شود و اگر لازم ندانیم اسامی

کنیم با این تفصیل وقتی که گفتگو از اسلحه میشود همه با یک اظهار ساده که خیلی جالب دقت و نظر است که اگر کسی ملتفت نباشد فوراً تصدیق خواهد کرد میگویند ما اگر استقرار امنیت را میخواهیم ما اگر حفظ شهر را میخواهیم ما اگر نظمی لازم داریم اگر سرباز میخواهیم باید این اسلحه‌ها را هم تصویب کنیم خریدار شود بنده عرض میکنم اگر تمام اینها را میخواهید باید تهیه پول و محل نمائید و الا شما برای سی هزار تفنگ که رأی دادید ببینید پول آن را دارید یا ندارید آنوقت بروید سر ماشین آلات توپخانه بایست هزار موزر از این گذشته برای داخله شهر و غیره امروز هر قدر که اسلحه بخواهیم داریم و در داخله هم جنگ باخارج نداریم که تفنگ طرز جدید و موزر لازم باشد و بنده امروز هم باز تقاضا میکنم که هر کدام از این مطالبی که جزع دستور است و راجع به مخارج است تصویب نشود برای اینکه ما تا دخل نداریم نمیتوانیم خرج تصویب کنیم و برای اینکه بدانید کسر دارید عرض میکنم کسر بودجه های موقتی شما و مطالبی که راجع بآنها تصویب کرده اند هنوز نرسیده است حالا شما هم تصویب کنید سی هزار تفنگ خریدار شود ماشین آلات حمل شود بیست هزار موزر خریدار شود ابتدا نخواهد رسید و تصویب صرف است حالا خودتان مختارید.

معزز الملک - بنده عرض میکنم اینرا بورت در ۱۳ صفر از کمیسیون داده شده است در اینصورت هم نظمی داشته اید و هم کار مایکطورری اداره شده پس اینطور فوریتی را که میفرمائید ندارد و عقیده بنده همانطور که مکرر در اینجا اظهار شد این است که فعلاً اینرا بگذاریم تا بودجه به مجلس پیشنهاد شود و ملاحظه خرج و دخل مملکت را بکنیم آنوقت اگر دیدید پول داریم که تصویب کنیم خریدار شود و اگر نداریم نمیخریم توضیحاً عرض میکنم که شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند رأی دادیم برای خرید سی هزار تفنگ ما رأی ندادیم سی هزار تفنگ خریدار شود مخارج سفر مأمور را تصویب کردیم که بروند نمونه بیاورند بعد از این که امتحان شد و پسند شد برای پول آن مذاکره شود و قراری برای آن بدهیم.

تقی زاده - بنده در این مطالبی که گفته شد موافقم با شاهزاده سلیمان میرزا ولی چون یک طرح قانونی پیشنهاد و جزء دستور نخواهد شد که عبارت از بودجه باشد تا اینکه موضوع مذاکره شود این است که از این گونه مواقع باید استفاده کنیم و چند کلمه حرف بزنیم و مخصوصاً امروز برای همین آمدم اینجا (بمحل نطق) که بعضی چیزها را عرض کنم همیشه باید چیزهایی را که تصویب میکنیم باید بدانیم که آن شعبات زیاد دارد و بالعکس ما همیشه از خود او میگیریم و آخرش را میگیریم مثلاً اگر بیایند بگویند که تجارت در جایی روح مملکت است و ثروت مملکت بواسطه تجارت است چنانچه تجارت نباشد مملکت ترقی نخواهد کرد و همیشه باید در صد این بود که تجارت مملکت در از دیاد باشد پس باید یک کرور برای راه انداختن و ترویج آن داد در آخر نتیجه می گیریم که باید داد و اگر یک نفر دیگری پیشنهاد نماید که باید از اینجا تا اصفهان راه آهن بکشیم آنوقت یکی دیگر می گوید اگر

راه آهن داشته باشیم میتوانیم خربزه اصفهان را بفرنگ حمل کنیم کسی در راه آهن داشتن و تفنگ خریدن حرفی ندارد در این حرف است که پول داریم یا نداریم و بنده می خواهم خاطر آقایانرا بطور اتمام حجت متوجه یک مطلبی کنم که ما در غفلت خیلی بزرگی داریم میرویم بنده عرض میکنم ممکن است کمی بودجه شما امسال سی کرور باشد ممکنست که تمام عایدات مملکت شما را در شش ماه خرج کنند ولی باید بدانید اول سال همین که دیدند کسر دارند خواهند شما را مجبور کرد با استقراض که فلان مقدار کرور از خارجه باید قرض کنیم میگویند میرزا آقاخان نوری صدراعظم همیشه یک لوله طوماری در شالش میگذاشت هر وقت یک خرجی را از او میخواستند بآن لوله نگاه میکرد هر وقت محلی میداشت میداد و وقتی که میدید چیزی نمانده است میداد ولی در دوره مرحوم مظفرالدین شاه این ترتیب منسوخ شد گفتند شما خودتان بدهید مجلس معین میشود مثلاً این که بگویند آب بخورید او خودش جای خودش را بازمی کند و به همین ترتیب معمول که می گفتند مستمیری هر کس را باید قبضش را تصویب کرد منتهی او خودش میبرد توی سر صاحب محل میزند وصول می کند و از حالا هم بنده خبر میدهم از فراریکه میشویم تمام مالیات و ولایات صرف ولایات جدید الاحداث می شود و دیروز از یک آدم با اطلاعی شنیدم و در ساره وزیر که جز حکومت طهران است و سالی بیست هزار تومان مالیات دارد که سابق ب طهران می آمد حالا پنجاه هزار تومان مخارج شعب ادارات آنجا از شعبه عدلیه و شعبه تهدید تریاک و نواقل و غیره و خیلی از شعب دیگر که در آنجا دائر شده است بر آورده شده است می گویند خود ساره یک عدلیه دارد که [۶۰] نفر اجزاء دارد که هر کدام میخواهند (۶۰) تومان الی (۱۰۰) تومان خرج می کنند پس از اینقرار باید دانست که سراب چقدر باید داشته باشد در بیل چقدر خوی چقدر آنوقت کاشان چقدر باید داشته باشد جهرم و سلماس چقدر باید داشته باشد و باین ترتیب شعب وزارت عدلیه (۱۵) کرور خرج لازم دارد درست است که روح مشروطیت بسط وزارت عدلیه است ولی باید ملاحظه مایه مملکت را هم کرد و اینطوریکه ما پیش گرفته ام و هر خرجی را جدا جدا تصویب میکنیم پس در سایر ممالک باید بدانیم برای چه بودجه را به مجلس میاورند آنها هم همینطور که ما تا بحال عمل کرده ایم هر خرج را تصویب نمیکنند تا بودجه به مجلس پیشنهاد شود رفتار کنند چه ضرر دارد در صورتیکه در آنجا ها بسامیشود که وزرا بالتماس دامن و کلار میگیرند که زودتر بودجه از مجلس بگذرد بجهت اینکه اگر بودجه نگذرد شاید اداراتشان شام نداشته باشند و تا بودجه نیاید مجلس مخارج را تصویب نمیکند معلوم است اگر یک قدری بودجه تاخیر بیفتد مثل اینکه در مملکت انگلستان واقعه شد برای این است که بسیاری از نقشه ها و اصلاحات و لوایح و پروژه ها است که در آتیه باید وجود بیاید و از حالا باید دولت خیال نماید که

از اول حمل سنه ۱۳۲۹ تا اول حمل سنه دیگر چه اصلاحاتی باید بشود برای اینکه اگر در وسط سال خواست یک تاسیساتی بکشد باید در یکسال و نیم پیش بینی کند شما هم وقتی که عادت دادید دولت را به پیش بینی آنوقت شب در جلسه و در راه نمی نشینند بگویند چطور است که ما یک کشتی جنگی داشته باشیم آنوقت آن یکی بگوید خیلی خوب است و همینطور سایرین تصدیق نمایند و بگویند پس فردا بنویسید و به مجلس پیشنهاد کنید الا باین ترتیب که ما میرویم هر روز ادارات جدید در ولایات تاسیس میشود نظمیها امنیه های جدید می رود اجزاء کافی و مخارج کافی لازم دارد و مایه مملکت صرف آنها میشود آنوقت در آخر سال مجبور باینطور کارهای فوری خطر ناک میشویم درینصورت بنده هم همانطوریکه آقای معزز الملک و شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند خیال میکنم که این مطالب را فوراً بگذارید و موکول کنید به آمدن بودجه که اول دخل مملکت را بدانیم آنوقت به ترتیب الا هم مخارج تصویب نمائیم و دیگر نیایند بگویند یکقران یادتان رفته است اعتبار بدهید که خرج شرذبه ایست که اینگونه اینمورد خیلی مهم است

حاجی آقا - چند مرتبه از مجلس تقاضا شد که رأی گرفته شود و اگر تا بحال رأی گرفته میشد اینقدر تضييع وقت مجلس نمیشد و این نکته را هم میخواهم عرض کنم بعضی مخارجی هم می شود که قبل از آمدن بودجه زیاد می شود مثل اینکه این روزها شنیدم که در تلگرافخانه حقوق اجزا را زیاد نمودند در حالتی که ابتدا به مجلس نیامده است و از اینها باید سخت جلوگیری شود و من نمی دانم که مادامی که بودجه به مجلس نیامده چطور برای آنها مواجب زیاد شده آن هم در حق چه اشخاصی که در دوره استبداد بطور های دیگر مواجب می بردند و اگر نباید تصویب مجلس باشد پس چرا اینها را به مجلس میفرستند و یک مدتی وقت ما را ضایع می کنند.

مقیم السلطنه - کار بجائی کشیده است که کمان می کنیم باید گفت ما چه می خواهیم یعنی مردم را که همیشه مردم چه میخواهند و برای مثل ممکن است عرض کنم که سابق بر این وقتی از مجلسی شکایت می آمد که حاکم رانمی خواهیم بعد همان مردم همینکه حاکم را می خواستند می گفتند نمی گذاریم بیاید بعد ولایای دولت می گفتند نمی دانیم اینها چه می خواهند حالا ما نمایندگان ملت باید بگوئیم چه می خواهیم از یک طرف ادارات باید بطرز جدید تشکیل شود و عادات قدیمه منسوخ بشود و این لازم است این است که خرج زیاد شود و از یک طرف این مخارجهای زیاد نباید شود چرا که باین اندازه عایدی نداریم در صورتی که ولایات که حکومت می فرستادند فقط حاکم بود و چیزی هم از دولت نمیگرفت بلکه دستی می داد و حالا بایستی باینها حقوق بدهند و البته این لازم است طرز جدید است حالا می دهد یا خیر نمی دانم ولی عرض می کنم که البته باید بودجه به مجلس بیاید و حق ما هست که در امور مایه نظر کنیم اما این را باید دانست که این تدبیری را که میکنیم تدبیر است یا ممکنست سوع تدبیر باشد خود بنده از اشخاصی بوده ام که گفته ام باید بودجه به مجلس بیاید و نباید هیچ خرجی

را من بعد تصویب کرد تا اینکه وزیر مالیه مجبور شود بودجه را پیشنهاد نماید ولیکن اینکه مجلس رای بدهد که هیچ خرجی را رای ندهیم حتی مثل این مورد را که واقعا خیلی لازم است تا اینکه بودجه بیاید بنده این را صحیح نمیدانم و آنکه برای يك مملکتی که مثل ایران است و ممکن است هر روز برای ما حادثاتی پیش بیاید و لازم باشد يك استعدادی فرستاده شود عقیده بنده این است که این ترتیب را ابدأ اتخاذ نکنیم که خوب تر نیست بلکه مخارجی که لازم است و فوری است برای اینکه ناچار از تصویب هستیم اگر قبل از بودجه پیشنهاد شود باید رای بدهیم که يك موقع مهمی ببرد مملکت بخورد ولی آن مخارجی که چندان لزوم و فوریت ندارد که هیچ لازم نداریم در جزء بودجه منظور شود و این از باب بودجه و اما در باب تفنگها بعقیده بنده خوب بود وزیر داخله یا معاون ایشان حاضر شود و در صورتیکه لزوم و فوریت آنرا ثابت نمایند مجلس شورای ملی هم برای اینکه چه در بودجه و چه در خارج ناچار از تصویب است تصویب نماید والا اجازه ندهند

نایب رئیس - این فرمایش آقای متین السلطنه صحیح است نمیشود رای داد که تا بودجه نیاید این را تصویب کرد و نمیشود بدون حضور وزیر این را رای داد و وزیر داخله هم حالا تلفونی کرده اند گویا در تلگرافخانه هستند و نمیتوانند امروز بیایند پس این را میگذاریم که در حضور وزیر یا معاون مذاکره نمائیم اگر توانستند فوریت آنرا بشما ثابت کنند که رای میدهیم والا موکول میشود بآمدن (گفتند صحیح است)

(رایورت شعبه ششم راجع به انتخاب آقای حاجی شیخ رئیس و نیرالسلطان نمایندگان مازندران و آقایان لواء الدوله و حاج شیخ اسدالله مجلانی نمایندگان خوانسار و گلپایگان قرائت گردید شعبه صحت انتخاب نمایندگان مذکور را تصدیق کرده بود)

نایب رئیس - این دو مطلب است یکی راجع بنمایندگان مازندران و یکی راجع به خوانسار و گلپایگان اول در خصوص مازندران مذاکره میشود در این خصوص اگر مخالفی هست اظهار نماید.

حاجی شیخعلی - نمایندگان مازندران چهار نفرند و این جا دوفرا ذکر کرده است چراندو نفر دیگر را معین نکرده اند.

کاشف - بجهة اینکه برای این دوفرا دیگر اعتبارنامه شخصی فرستاده اند و انتخابات درجه اول را هم معین کرده اند و برای آنها شخصاً اعتبارنامه فرستاده نشده این است که بایست منتظر شد که باین ترتیبی که اعتبارنامه بجهة این اشخاص آمده بجهة آنها هم بیاید باینجهه شعبه فعلا انتخاب این دوفرا را تصدیق نمود و رسیدگی به انتخاب آن دوفرا موکول ببعد کرد.

وکیلالتجار - میفرمائید اعتبارنامه این دوفرا آمده این انتخاب جمعی است بعد از آنکه انتخاب آمل معین شده است جهة چه بود که در حق دوفرا آمده است و در حق دوفرا دیگر نیامده است.

حاج شیخعلی - اینجا در رایورت نوشته شده که یکی بهشت رای و یکی بهفت رای در صورتی

که عده انتخاب کنندگان هشت نفر یانه نفر بوده جهة چیست که درباره یکی (۸) رای و در باره یکی (۷) رای داده اند.

حاجی آقا - آن اشکالی که فرمودند با آنکه تفکیک هم شده است عیبی ندارد که به (۷) و (۸) رای انتخاب شده اند بجهة اینکه از بین (۹) نفر بیشتر از (۷) و (۸) اکثریت نمی شود بجهة اینکه این اکثریت تام بلکه اتفاق است.

میرزا ابراهیمخان - چون حاج شیخ رئیس از طرف کرمان هم معین شده است خوبست از ایشان سؤال شود که کدام یکی را قبول میکنند (گفته شد لازم نیست).

نایب رئیس - معلوم می شود مخالفی نیست رای میگیریم اول در باب نمایندگی آقای حاج شیخ رئیس کسایکه باراپورت شبهه ششم موافقت دارند یعنی نمایندگی ایشان را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام کردند).

نایب رئیس - با اکثریت تصویب شد - حال رای گرفته میشود در خصوص آقای نیرالسلطان (گفته شد اسم ایشان را باید بدانیم چون نیرالسلطان متعدد است).

اسدالله میرزا - این چه اعتراضی است که ما باید بدانیم این نیرالسلطان کیست آنها که انتخاب کرده اند میدانند کیست؟

حاجی آقا - بنده تصور نمیکنم که نمایندگان باید شخص و کیل را بشناسند اگر از يك بلدی یک نفری را و کیل کرده باشند و اعتبارنامه اش هم در کمال صحت باشد و در اینجهه شعبه تصدیق صحت انتخاب او را بنماید آنوقت چه طور مجلس میتواند بگوید من باید این شخص را بشناسم.

(گفته شد آقای آقا شیخ محمد حسین یزدی ایشان را می شناسند)

نایب رئیس - اطلاعات خودتان را بفرمائید **آقا شیخ محمد حسین یزدی** - نیرالسلطان مازندران است که در دوره مشروطیت مجاهدات زیاد کرده است و در دوره انقلاب رفت به مازندران و در همانجا بعد از انقلاب در سازی او را انتخاب کردند بعد از اینجا تلگراف کردند و او را خواستند این بود که آمدند بطهران و خیلی آدم صحیحی هستند.

نایب رئیس - خوب جناب آقا که میشناسند کافی است حال رای گرفته می شود کسایکه نمایندگان ایشان را تصویب می کنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند).

نایب رئیس - با اکثریت تصویب شد و دقیقه تنفس است (ناپا جلسه تشکیل شد).

نایب رئیس - چون عده کافی نیست که در خصوص نمایندگان خوانسار و گلپایگان اخذ رای شود منتظر می شویم تا عده کافی شود عجاله این تلگراف قرائت می شود.

(آقای میرزا مرتضی قلیخان تلگراف واصله از گنبد قابوس را که از طرف رؤسای يموت و کوکلان و جمفرای و غیره مشعر بر اظهار اطاعت و انقیاد در اوامر مطاعه مجلس مقدس و همراهی در استحکام مپانی مشروطیت و حفظ استقلال ایران که در خانمه

زنده باد پادشاه مشروطه اعلیحضرت سلطان احمد شاه پاینده باد مجلس مقدس شورای ملی جاوید باد استقلال و ایرانبان اظهار حسبات خود را کرده بودند قرائت نمود)

ادیبالتجار - یکی از او ازم قدردانی که لازم است از طرف مجلس شورای ملی شود و تشکرانی است که در این مقام رسمی باید از آقای امیر اعظم که باین مرم راسخ و مردانگی و فتوتی که اظهار کردند بتوسط وزارت جلیله اقدامات کرده و با اخذ نتیجه اینطور تلگراف کرده اند بشود همچنین از رؤسای طوایف يموت و غیره که بایک همت مردانه در ضمن این تلگراف اظهار مساعدت و همراهی خود را کرده اند خیلی مناسب است که از طرف مجلس مقدس شورا یملی نسبت بآنها يك اظهار قدرانی بشود.

سلیمان میرزا - اگر درست بدیده انصاف نظر کنیم می بینیم کاری را که اردوی آذربایجان در آن سرحد کرده اند شخص امیر اعظم یک نفر در این سرحد کرده است و ما باید از این نوع اشخاص کافی که کارکن خدمتگزار ملت هستند همه وقت اظهار تشکر و همراهی بکنیم و هم چنین از رؤسای يموت که الحق و الانصاف ما را روسفید کردند و فهماندند که تنها شهرنشینان اهالی ایران از برای رفع تعدی اقدام ندارند بلکه چادر نشینان و ایلات و عشایر آنها هم که سابقاً متیوانستند در باره آنها بعضی لغات ناشایسته استعمال کنند مثلاً بگویند اینها وحشی هستند یا اینکه ترتیبات جدید ما را دوست ندارند در این مقصدهم راهند و حالا بر تمام عالمیان ظاهر کردند که ما هم همه جور از برای تجدد و خدمتگزاری باین اساس مقدس حاضریم و همه قسم همراهی میکنیم بشما بر این بنده عرض میکنم همینطوریکه خوانین محترم تر گمان دوام و ثبات این اساس را خواسته اند ما هم باید بگوئیم پاینده باد اتحاد این خوانین محترم برقرار باشد بر خدمتگزاری و همیشه باید اظهار تشکرات کامل از همراهی این قسم از رؤسا بنمائیم تا سایرین اظهار امتنان بنمایند.

نایب رئیس - حالا رای میگیریم در خصوص نمایندگان خوانسار و گلپایگان اول در خصوص آقای لواء الدوله.

افتخار الواعظین - بفرمائید رایورت را یکدفعه دیگر بخوانند.

(ناپا رایورت شعبه ششم راجع بانتخابات آقایان لواء الدوله و حاج شیخ اسدالله مجلانی قرائت شد شعبه پس از رسیدگی باعتبار نامه آنها و مذاکرات لازمه نمایندگی ایشان را تصدیق کردند.)

معزز الملک - بنده میخواستم عرض کنم چون سابقاً تقاضا شده بود در خصوص نمایندگان خوانسار و گلپایگان رای مخفی گرفته شود حالا هم میگوئیم باید رای مخفی گرفته شود.

وکیلالتجار - البته تصدیق انتخاب این دوفرا بسته برای نمایندگان است ولی عرض میکنم در این مرتبه که از شبهه رایورت داده شده گمان نمیکنم چیزی بر معلومات سابق نمایندگان افزوده باشد.

کاشف - آن دفعه که این رایورت رجوع شد بشبهه فقط اشکال لفظ قرعه بوده و بعد از آنی که شعبه در اینباب مذاقه نمود معلوم شد علت اینکه امر منجر بقرعه شده بود این بوده است که اینها هر قدر رای میدادند گویا هر کدام اسم خود را مینوشتند که گذشته از اینکه اکثریت حاصل نمیشد درباره یک نفر

دو رای بیرون نماید این بود که بالاخره این امر را بقرعه ختم کردند از اینجهت شبهه اساساً این انتخاب را صحیح دانسته پذیرفتن آنها را منوط برای مجلس کرده است و اینکه آقای معزز الملک فرمودند باید برای مخفی گرفته شود در جلسه گذشته که راپورت شعبه در اینخصوص قرائت شد همچو تقاضائی نشد همبقتدر بنام شعبه ششم بحال رسیده کی کرده راپورت ثانوی بدهد .

حاجی آقا - گمان میکنم در جلسات گذشته مکرراً این مذاکرات شد و امروز هم هر قدر مذاکره شود باز همان حرفها مکرر خواهد شد پس بهتر این است رای گرفته شده وقت مجلس ترضیح نشود و آن روز هم هیچ بخاطر نمیآید که رای مخفی تقاضا شده باشد بواسطه اینکه عده کافی نبود که تقاضای رای مخفی نماید ولی حالا ممکن است که تقاضا نمایند .

نایب رئیس - در آنوقت رای مخفی تقاضا شد.

عز الملک - در انتخاب این دو نفر اشکالی نیست فقط اشکال در قرعه است و آنهم یا بواسطه این بوده است که تهدیدی در کار بوده یا اینکه هر کس اسم خودش را میزوشته در هر صورت مذاکره در اینخصوص چند جلسه است بقدر کافی شده است شعبه هم که نمایندگی اینها را تصدیق کرده است بمقیده بنده بایست رای گرفته شده و اینمطلب ختم شود.

محمد هاشم میرزا - بنده در این موضوع همراه هستم ولی مسئله قرعه را نمیشود گفت بی اشکال بوده است لکن با این تفصیل چون شش ماه است در اینخصوص مذاکره میشود بیش از این صلاح نیست طول بکشد .

کاشف - بنده انتخاب درجه اول را صحیح میدانم و در آن اشکالی نیست فقط اشکالی که هست در درجه دوم است آنهم بآن ترتیبی که عرض کردم چاره جز این قسم نبوده است حالا دیگر بسته برای مجلس است .

معزز الملک - اینکه دو نفر درجه اول خارج شد و بجای آنها دو نفر دیگر معین شده بواسطه آن بوده است که انجمن نظار همچو فهمیده بود که در انتخاب ایشان تهدیدی در کار بوده و آن روز هم که راپورت ثانیاً بشعبه عودت داده شد تمام گفتگو بر سر همین بود فقط در انتخاب بقرعه نبوده و حالا که بشعبه ثانیاً اینطور راپورت داده فقط اظهار عقیده خود را کرده است و مجلس مجبور نیست قبول کند همانطور که گفته شد رای مخفی در اینخصوص بکیرند یارد میشود یا قبول و بیش از این هم مذاکره در این باب شایسته نیست .

نایب رئیس - چنانچه گفته شد در مجلس سابق تقاضا کرده بودند رای مخفی در این خصوص گرفته شود حال هم رای مخفی گرفته میشود . اول رای میگیریم در باب لواء الدوله کسانی که نمایندگی ایشان را تصدیق مینمایند مهره سفید بیاندازند .

(رای گرفته شده آقای حاجی میرزا رضاخان

مهره ها را احصاء نموده و آقای معاضد الملک نتیجه را بقرار ذیل اعلام نمود)

عده حضار (۵۸) مهره سفید (۲۷) مهره سیاه (۱۵) امتناع (۶)

نایب رئیس - نمایندگی آقای لواء الدوله با کثرت تصویب شد - حال رای میگیریم . در خصوص آقای حاجی شیخ اسدالله کسانی که نمایندگی ایشان را تصویب می نمایند مهره سفید خواهند انداخت (رای گرفته شد)

معاضد الملک - عده [حضار ۵۸ مهره سفید ۲۷ مهره سیاه ۱۵ امتناع ۶

نایب رئیس - نمایندگی حاجی شیخ اسدالله با کثرت تصویب شد . راپورت کمیسیون تفتیش راجع بتعمین اعضاء رئیس و مخبر آن قرائت شد شاهزاده سلیمان میرزا با کثرت تام . رئیس از باب کبخسرو با کثرت سه رای از ه رای منشی میرزا اسدالله خان بانفاق آراء مخبر .

ادیب التجار - میخواستم عرض کنم راپورت کمیسیون که برای رسیدگی بشکایات از عدلیه تشکیل شده چرا تا بحال رسیده است .

کاشف - اظهاریکه در خصوص کمیسیون عدلیه شد عده همان تقاضائی است که شده اگر بتوانیم باستنطاق آن اشخاص بپردازیم از عضویت این کمیسیون استعفاء میدهم .

دکتر علیخان - خواستم عرض کنم مدتی است بعضی سئوالات از وزراء شده است نمی آیند جواب بدهند مثل اینکه بنده در خصوص آوردن مستشار ها سئوالی کردیم و هنوز جواب نداده اند .

حاجی سید ابراهیم مدرس - این اختلافی که بالنسبه بنمایندگان در اینجاشیوع داده اند کم کم بتعمیات و نجف سرایت کرده است و بعضی لوایح در این خصوص آمده است .

نایب رئیس - وقتی که از موضوع خارج میشویم اینطور میشود شما مطلب خودتان را بنویسید که وقتی اجازه میدهم بدانم بچه اجازه میدهم .

حاج سید ابراهیم - میخواستم عرض کنم دو نفر وکیل که از طرف مجلس باید انتخاب شود انتخاب نشده است و یکی دیگر اینکه از فرار معلوم بیست نفر از علمای عتبات بمجلس معرفی کرده اند و تا بحال جزء دستور نشده و این مطلب هر قدر زودتر بمجلس بیاید برای اینکه جلو تضرعات مخالفین را بگیرد خیلی لازم است .

حاجی آقا - بنده هم همین سئوالاتی را که آقای دکتر علیخان فرمودند که از وزراء شده است میخواستم عرض کنم چون بنده هم چند سئوالی کرده ام و مدتی است داده ام ابدأ جوابی نیامده است .

وکیل التجار - بنده هم قریب چهار ماه است در باب پول نیکل سئوالی کرده ام و هنوز جزء دستور نشده است .

آقای سید حسین اردبیلی - من هم قریب پنج ماه است چند سئوالی کرده ام جواب نداده اند .

نایب رئیس - حالا خواهش میشود از آقای میرزا مرتضی قلی خان که رجوع بکتابچه ثبت خود نموده آنچه سئوالاتی که شده است هر قدر که فرستاده اند معین نمایند و آنهایی را هم که فرستاده اند بفرستند و علت تاخیر جواب را هم بخواهند .

تقی زاده - کمیسیونهایی که در مجلس علنی انتخاب میشود باید در مدت معینی که هر قدر کمتر باشد راپورت اعمال آنها را در مجلس علنی قرائت نمایند و هیچ کمیسیونی حق داده نشده است که يك مطلب را از آن کسانی که او را انتخاب کرده است مستور بدارد از اینجهت لازم میدانم کمیسیون تفتیشی که از برای نظارت در وزارتخانهها عموماً و وزارت عدلیه خصوصاً تشکیل گردیده مدت پنجاه روز است که در کمال شدت و زحمت هم مشغولند تا بحال راپورت نتیجه خودشان را نداده اند جهة چیست بجهة اینکه انتخاب کمیسیون فقط بتقاضای مجلس نبوده و این کمیسیونها همبینه که انتخاب شدند میروند جزء ادارات دولتی و بنده می بینم يك کمیسیون که برای تسکیت افکار عامه منتخب شده بودند که تحصیل اطلاعات کرده بیان واقع را در مقابل افکار عامه اظهار بدارد اصلاً در این بین کم شده است و بنده تقاضا می کنم در جلسه آتی راپورت این کمیسیون قرائت شود .

حاجی آقا - آقایان خوب است فراموش نکنند که روزی که کمیسیون « ۱۸ » نظری انتخاب شد برای چه بوده برای اصلاح مطالبی بوده که در شهر منتشر شده و رفته رفته مقدمه فساد را پیدا مینمود و یکی هم برای نان بود که آن روزها خیلی اهمیت پیدا کرده بود یکی هم برای رسیدگی بشکایاتی بود که از ترتیبات عدلیه شده بود این بود که این کمیسیون از بین خودشان ده نفر را انتخاب کردند برای رسیدگی بترتیبات عدلیه و این کمیسیون وظیفه شان این بود که رسیدگی بشکایات از رؤسای محاکم و غیره نمایند و نتیجه را اطلاع بدهند چون بایستی اینمطلب را درست تحقیق کنند بمجرد اینکه یکی اظهار تشکیکی بکنند نمی شود رئیس محکمه را محکوم کرد بواسطه اینکه تشکیکات و اظهارات راجع باینموضوع زیاد است و باید بنظر دقیق تمام را رسیدگی کرد راپورتش را یکمرتبه بمجلس داد که مجلس یکمرتبه فراری بدهد از اینجهت کمیسیون صلاح در این دید که چند روز کارهای مهمی را که باقی مانده است رسیدگی کرده آنوقت عموماً مطالب را راپورت بدهند چون کارهای خیلی مهم داشتند این هیئت که در نفر بودند از صبح تا بعد از ظهر میرفتند و اغلب اعضاء هم حاضر نمی شدند و در این خصوص از مجلس تقاضای همراهی شد مساعدتی نکردند بالاخره سه چهار نفر رسیده بود که همه آمدند بمجلس استعفا دادند یکی از آنها هم من بودم .

نایب رئیس - دستور جلسه آتی - راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بامتیاز طلاشویی عراق ایضاً راجع براه مشهد سر و بار فروش - ایضاً راجع بطلا شویی کوه زر - راپورت کمیسیون عدلیه

درباب قانون ثبت اسناد (مجلس مقارن ظهر ختم شد)

جلسه ۱۰۹

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۰

شهر جمادی الاخر

مجلس سه ساعت و ربع قبل از ظهر بریاست آقای مستشار الدوله تشکیل شد.

صورت مجلس روزشنبه را آقای معاضدالملک قرائت کردند.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه است کاشف - در جلسه گذشته از طرف بعضی از نمایندگان در خصوص بیست نفر از علماء که بمجلس معرفی شده و باید ه نفر از بین آنها منتخب شود تدارکی شده و بنا شد جزو دستور بیاید و در دستور منظور نشده بنده تقاضا می کنم که هر چه زودتر در دستور منظور شود.

رئیس - روزینجلسه در دستور خواهد آمد. دکتر علیخان - در مجلس گذشته بنده یاد آوری کردم که بعضی سئوالات از وزراء شده است و برای جواب حاضر نشده اند من جمله سئوالی بود که بنده کردم در خصوص آوردن مستشار های خارجه رئیس - مجدداً وزراء اظهار شده که در خصوص سئوالات جواب ندادند.

محمد هاشم میرزا - روز شنبه شنیدیم که در تلگرافخانه بعضی از اجزا تعطیل کردند و با تلفون باین جا اطلاع داده از طرف نایب رئیس يك عده معین شدند بجهت رسیدگی و اطلاع بمقاصد آنها که پس از معلوم نمودن مقاصد آنها آنها را بمجلس عرضه بدادند که هر طور صلاح است رفتار شود امروز آن عده اطلاعات خودشان را خواهند فرمود.

رئیس - روز شنبه اطلاع دادند که بعضی از اجزای تلگرافخانه از بعضی رؤسای ادارات آنجا شکایت دارند و می خواهند بولایات هم مخبر نمایند که در همه جا تعطیل عمومی شود چون این مطلب خیلی اهمیت داشت و ممکن بود نتایج صونی داشته باشد لهذا از طرف هیئت رئیسه سه نفر معین شدند برای رفع اختلافات آنها و اصلاح آن مذاکرات و شاهزاده اسدالله میرزا یکی از آن سه نفر بود و حال نتیجه اقدامات خودشان را بیان بفرمایند چون يك عده از اجزای تلگرافخانه آمده اند اینجا عرض داده و تکلیف می خواهند.

اسدالله میرزا - بلی پریروز بنا بر ماوردیتی که از طرف هیئت رئیسه بما داده شد آقای متین السلطنه و آقای حاج میرزا رضا خان و بنده رفتیم در تلگرافخانه معلوم شد چه در ولایات و چه در مرکز تعطیل عمومی کرده اند ابتداء بآنها گفته شد که اینطور صحیح نیست شروع بکار بکنید و ما حاضریم که اشخاصی را منتخب کنیم تا به ریاض شما رسیدگی نمایند و بعد بنظر مجلس برسائیم که قرار آسایش شما داده شود ابتدا استنکافی داشتند و شکایت می کردند که وزیر مساعدت نکرده یا تفری کرده اند و گفته اند بعضی از اجزاء که اضافه حقوق می خواهند اگر پس این

میزانیکه دارند راضی نیستند بروند این بود اینمطلب اسباب تعطیل ادارات در این جا ولایات شده بود ما آنها اطمینان دادیم که تعطیل اسباب مسئولیت و خسارت فوق العاده است بهتر این است که شروع بکار بکنید و ما حاضریم برای شنیدن اظهارات حقه شما آنها قبول کرد شروع بکار کردند و چند نفری انتخاب کردند برای اتمام مذاکرات اظهارات چهار فقره و بیشتر نبود اول خواستن بودجه است که مدتی است بودجه را بخواهند و میگویند که بعضی از اجزاء اضافه حقوق میدهند و بعضی اشخاص دیگر هستند که بحق کمی باید زندگانی کنند و امر آنها نمی گذرد و هر کس را بقدر مرتبه و ولایت و کار برای او حقوق معین نمی کنند که این را مطالبه می کنیم که يك همچو قانونی بنویسند که هر کس از رئیس و مأموس بوظیفه خودش رفتار نماید از این دو گذشته يك دومسئله دیگری هم داشتند یکی در باب معاون بود که از رفتار او شکایت داشتند و میگفتند با ما خوب سلوک نمی کنند و رفتار او طوری نیست که بتوانیم در تحت نظر او کار بکنیم و شکایتی هم از وزیر داشتند آن دو مسئله اولی را گفتیم مطلب صحیح است و ما این را بمجلس پیشنهاد می کنیم که در این باب ترتیبی داده شود و دو مسئله ثانوی هم البته مطالب حقه است که یک نفر منکر آن نیست و ما گفتیم از پیش خود نمی توانیم در این باره اقدام کنیم اگر مجلس درین خصوص رأی داد بشما اطلاع میدهم این بود واقعه پریروز ما و قرار هم بود که این مسئله بکلی مسکوت عنه باشد تا ما مطالب آنها را در مجلس اظهار بکنم دیروز معلوم میشود اتفاق دیگری افتاده است و آن این بود آقای نایب السلطنه یا وزیر رئیس دیگری عوض بشارت السلطنه معین کرده در این مورد بعضی از اجزای مخالفت کردند گویا قدری هم بی احترامی و سوء ادبی نسبت بآن رئیس تازه کردند ولی این رفتار را بنده تا اندازه صحیح نمی دانم بجهت اینکه این يك تقاضای غیر مشروعی است که رئیس را که وزیری یا دولت معین کرده است بگویند نمی پذیریم و این يك رفتار غلطی است که هیچوقت اعضاء قانونی يك اداره نباید تقاضا کنند این بوده است که يك غائله شده است در آنجا و از قراریکه شنیده شده است از طرف دولت امر شده است که از نظمیه يك پلیس و ژاندارم رفته و آنها را که صدر کار بوده اند و بایشان سوءظن داشته اند گرفته در نظمیه يك مختصری توقیفی کردند تا شب آنها را رها کردند این واقعه دیشب بود حال امروز گویا خودشان آمده اند اینجا و عرض هم عرض کردند تقاضای آنها چیست نمیدانم اگر آقای رئیس اجازه بفرمایند عرض آنها خوانده شود عرضه متظلمین تلگرافخانه را آقای معزالملک قرائت نمودند.

رئیس - چون حضرات عرض داده بودند و خودشان متظلمند عرضشان خوانده شد و حال چند نفر اجازه نطق خواسته اند تقریباً بیست و سه نفر میشوند اگر اجازه داده شود امروز از وقت مجلس را مدتی صرف این خواهیم کرد معلوم است ختم این مسئله باید بطور اداری بشود و هر قدر مذاکره شود نتیجه گرفته نخواهد شد الا اینکه بهمان ترتیب اداری رفع شود.

دکتر علیخان - بنده عرض دارم گویا این مطلب مهم باشد مطلب مملکتی است باید مذاکره شود. رئیس - اینطور که اجازه خواسته اند وقت امروز تمام صرف اینکار خواهد شد.

عز الملک - بنده عرض میکنم مجلس حق نداشته است این کار را رد بکند خاصه هیئت رئیسه و به عقیده بنده هیئت رئیسه از وظیفه خودش خارج است. رئیس - چه چیز راجح نداشته اگر ولایات تعطیل عمومی میگردند و اسباب افتشاش مملکت و زحمت کلی میشد باید ما ساکت باشیم این مطلب بمجلس بیاید و در مجلس مذاکره شود ابتدا شما حق نداشتید چنین اظهاری را بکنید (هیچ حق نداشتید) کجا هیئت رئیسه برخلاف وظیفه خودش رفتار کرده است.

عز الملک - هیچ اجازه نمیدهم - کی شما سابقه برای اینکار می توانید بیاورید هر روز مثل این کارها از وزارتخانه ها به هیئت رئیسه می آید و جواب داده و هیئت رئیسه مستقیماً با وزراء مذاکره میکند بدون اینکه بمجلس بیاورند و همه تصدیق دارند شما ابتدا حق ندارید این اظهارات را بکنید (رئیس در این موقع زنك زد)

عز الملک - شما ابتدا حق ندارید جاوگیری کنید هر کس اجازه میخواهد باید بدهد. رئیس - اجازه نمیدهم - هیچ اجازه نمیدهم - ابتدا اجازه نمیدهم.

عز الملک - معلوم میشود نطق آزاد نیست (رئیس زنك زد) رئیس - شما ابتدا حق ندارید - لان باید بیرون بروید تشریف ببرید - اگر بیرون نروید مجلس را ختم میکنم.

عز الملک - برای چه بیرون بروم. رئیس - تشریف ببرید والا مجلس را ختم می نمایم در این موقع با کمال حرارت از مجلس بیرون رفتند و پس از چند دقیقه مراجعت کردند راپورت شنبه پنجم راجع بانتهای آقایان میرزا علی اکبر خان دهخدا و حاجی میرزا یحیی و حاجی شیخ الرئیس و شاهزاده حیدر میرزا و آقا شیخ مهدی قرائت گردید شنبه پس از ملاحظه صورت مجلس هیئت نظار مدلول آن را موجب حصول بعضی اشکالات دانسته اول آنکه موافق جدول قانون انتخابات بایستی يك نفر از قصبه (راور) در مرکز حوزه انتخابات درجه ثانی شریک باشد و در صورت مجلس اسمی از نماینده قصبه (راور) ذکر نشده دویم آنکه بایستی سررتحساب انتخابات به مرکز حوزه انجمن نظار رسیده باشد اشاره بآن نشد سیم آنکه چون تلگرافات هیئت نظار در وزارت داخله بتاریخ غره صفر واستخراج آراء در دویم ربیع الاول واقع شده بود حضور هیئت نظار در موقع انتخاب شبهه ناک میداشت چهارم آنکه موافق ماده (۱۶) قانون انتخابات انتخاب درجه اول باید بطور جمعی باشد و در موقعی که برای انتخاب چهار نفری بجای استعفا دهند گان اخذ رأی شد رعایت نص ماده مزبوره نشده بعد از همه سئوال و جواب با وزارت داخله سه فقره اشکال اولی رفع کردید فقط در فقره چهارم اشکال باقی مانده که نص ماده ۱۶ قانون انتخابات کاملاً

رہایت نشده و چون قانون انتخابات در این باب ساکت بوده حل آنرا برای نمایندگان محترم موقوف میدارد نظر بر آتب فوق وقتیکه در قسمت اعتبارنامه و انتخابات کرمان بعمل آمده بود شعبه با کثرت این انتخاب را تصدیق نموده رد یا قبول آنرا موقوف بتصویب مجلس دانسته بود

عریضه از طرف حاجی میرزا یحیی در استعفا خودشان از نمایندگی کرمان قرائت شد

تلگرافی از اهالی کرمان بعنوان آقای میرزا علی اکبر خان دهخدا قرائت شد مشعر بر اینکه پس از آنکه اهالی کرمان ایشانرا انتخاب کردند مطلع شدند که در مجلس ایشان را برای تشکیل نقیصه و کلا انتخاب کردند و استعفا کرده بودند چون تجدید انتخابات در کرمان دشوار است از وکالت طهران استعفا داده نمایندگی کرمان را قبول نمایند.

رئیس - آقای حاجی میرزا یحیی که استعفا دادند و جناب آقای حاجی شیخ رئیس هم که بنمایندگی کرمان منسحب شدند پس میماند آقای میرزا علی اکبر خان بموجب این تلگراف اختیار با خودشان است.

دهخدا بنده چون تجدید انتخاب کرمان مسرت دارد از وکالت طهران استعفا میدهم و قبول نمایندگی کرمان را میبندم.

منتصر السلطان - نظیر این مسئله اگر نظر آقایان باشد در خصوص نمایندگان کاشان بمحل آمد وقتیکه استعفا نامه غفاری قرائت شد گفته شد استعفا باید قبول وکالت باشد آقای آقا میرزا علی اکبر خان هم باید بعد از اینکه وکالت ایشان تصویب شد استعفا بدهند.

محمد هاشم میرزا - این مسئله که آقای منتصر السلطان ایراد گرفتند وارد نبود بجهت اینکه رسیدگی شده و نمایندگی ایشان تصدیق شد ولی در باب استعفای آقای حاجی میرزا یحیی میدهند نمیدانم استعفای ایشان آیا از درجه دوم در هیئت نمایندگی از حضور در مجلس است و در درجه اول منتسب هستند که در موقع تجدید انتخاب باید حاضر شوند یا اینکه از درجه اول هم مستعفی خواهند بود نظامنامه انتخابات در این مورد ساکت است میخواهم بدانم در این مورد باید چه کرد.

اسدالله میرزا - برای این مطلب نظائر داریم که انتخاب اول بجای خود هست بعد داخل در منتخبین درجه اولی شده انتخاب میکنند.

تقی زاده - بنده می خواستم عرض کنم تفاوت ندارد که یک شخص وکیل طهران باشد یا کرمان یعنی در کرمان انتخاب شود در اینجا ولی برای آنکه ملاحظه قانون را کرده باشیم مادر شعبه در باره آقای میرزا علی اکبر خان صحبتی کردیم که نتیجه اش را در آنجا می خواهم عرض کنم و آن بهتر است که وقتی یک نفری بعد از انتخاب از جای دیگری یک شغل دیگری که وکالت یا غیر آن باشد قبول نماید از وکالت آنجا منفسل بشود چون نباید سابقه اطلاعی که داریم نمیدانم که ایشان

قبل از اینکه در مجلس انتخاب شوند در کرمان منتخب شدند پس وقتی در مجلس منتخب شدند قهرآ از وکالت آنجا منفسل خواهند شد و حالاً بعد از اینکه از انتخاب مجلس هم استعفا میدهم محتاج بانتهای دیگری است این صورت قانونی بود که عرض کردم و الا در هر صورت ایشان وکیل هستند و ما ممنونیم که ایشان را در مجلس بهینیم اما در باب حاجی میرزا یحیی این استعفا را که دادند بهتر این است که اطلاع داده شود ثانیاً در همان کرمان بجای ایشان و آقای حاج شیخ رئیس و آقایان دیگر انتخاب نمایند و اینکه می گویند در انتخاب مشکل است چون انتخاب جدید بطور تفرقه نخواهد شد و همان طور که شاهزاده فرمودند انتخاب ثانوی خواهد شد و نظایری هم برای این مسئله داریم چندان محل اشکال نخواهد بود.

آقا سید حسین کزازی - عرض حاجی میرزا یحیی را باید مجلس انتخاب کند گفته شد چون وکالت پذیرفته نشده است مجلس حق انتخاب ندارد.

محمد هاشم میرزا - گویا نظایر در این باب داشته باشم و برای نمایندگان آذربایجان و جاهای دیگر که بعضی از وزرا را انتخاب کرده بودند بعد از قبول شدن وکالت ایشان از شغل وزارت منفسل شدند.

وکیل التجار - بنده راجع با آقای آقا میرزا علی اکبر خان خواستم عرض کنم که استعفا از وکالت طهران که دادند آنوقت عوض ایشان در مجلس انتخاب خواهد شد و خیلی بهتر است ولی برای کرمان باید ملاحظه نمود که اسباب صورت نشود.

کاشف - در مسئله میرزا علی اکبر خان همین طور استعفا داده اند باید رد شود و عوض در کرمان انتخاب شود ولی در خصوص حاجی میرزا یحیی در صورتیکه وکالت ایشان را مجلس قبول نمایند باید عوض ایشان در مجلس انتخاب شود.

رئیس - این مطلب را اینقدر مشکل نکنید یک نفر از کرمان انتخاب کردند و او استعفا داده است حالا می توانیم پنج دقیقه بعد این استعفا نامه را قرائت نمایم ایشان که استعفا داده اند قبل از قرائت شدن اهمیتی ندارد.

حاجی سید ابراهیم - در خصوص آقای آقا میرزا علی اکبر خان خواستم عرض کنم که خصوصیتی ندارد که ایشان وکیل کرمان باشند یا وکیل طهران باید طریق اسهل را ملاحظه کرده بمقیده بنده خوبست ایشان از طرف کرمان انتخاب شوند و مجلس هم بطوریکه باید دونفر انتخاب نماید سه نفر انتخاب کند.

عز الممالک - در باب آقای میرزا علی اکبر خان همینطوریکه آقای کاشف فرمودند باید استعفای ایشان را رد کرد و اما در باب آقای حاجی شیخ ابراهیم و حاجی میرزا یحیی باید در کرمان بجای آنها انتخاب شود و همانطوریکه گفته شد حاجی میرزا یحیی می تواند دوباره در انتخاب دریم رای بدهد چنانچه استعفای او از حیث نمایندگی

بوده است .
شیبانی - هر مطلبی که قانونی نیست ما می توانیم بطوریکه عمل شده است رفتار نمایم در مسئله انتخاب کاشان اگر خاطر آقایان باشد همین که یک نفر رد شد قرار دادیم که وره تفرقه مجدداً طبع و توزیع شده عوض او انتخاب شود گمان میکنم چون درباره نمایندگان کاشان اینطور رای دادیم در این هم همین قسم رفتار شود و وزارت داخله اطلاعات بدهیم که دو مرتبه در کرمان وره تفرقه طبع و توزیع شود تجدید انتخاب شود برای اینکه در یک مسئله کاشان و کرمان دو قسم واقع نشود .

رئیس - در مسئله آقای میرزا علی اکبر خان همینطور که آقای تقی زاده فرمودند یک مسئله قانونی است که ایشان را وقتی که مجلس انتخاب کرد چون بعد از انتخاب کرمان بوده از نمایندگی کرمان منفسل می شوند و حالاً یک تلگراف از کرمان میرسد که استعفای شما از وکالت کرمان قبول نیست استعفا داریم که از وکالت طهران استعفا بدهید و وکالت کرمان را قبول نمائید این مطلب گویا نتیجه قانونی ندارد خوبست دو نفر از آقایان که اجازه خواسته اند مطالب خودشان را اظهار بدارند تا رای گرفته شود.

تقی زاده - مسئله حاجی میرزا یحیی را نباید ما یکی از مشکلات بشماریم این بدیهی است و هیچ اشکالی ندارد که اگر نمایندگی ایشان در مجلس قبول میشد و بعد استعفا میدادند باینستی عوض ایشانرا مجلس انتخاب نماید مادامیکه پذیرفته نشده است استعفای ایشان بر میگردد بکرمان و باید عوض ایشانرا در کرمان انتخاب نمایند.

رئیس - مسئله میرزا علی اکبر خان همان طوریکه مذاکره شد شعبه ۱ تجدید نظری خواهد کرد که مخالف قانون نشود و می رسم بنمایندگی سایرین .

در این موقع شاهزاده ابوالقاسم میرزا پیشنهاد ذیل را بمضای ۱۰ نفر از نمایندگان نموده آقای میرزا رضی قایمخان قرائت کرد که بمضاء کنندگان ذیل بموجب ماده ۸۹ نظامنامه داخلی درباره نمایندگان کرمان تقاضای رای مجلس علنی با اوراق را میبندیم .
حسینعلی خان - این آقایان که این تقاضا را کرده اند باید متوجه این نکته باشند که اخذ رای با اوراق برای این است که در روزنامه نوشته شود و حالا که روزنامه رسمی دایر نیست هیچ فرقی ندارد که با اوراق رای گرفته شود یا بقیام و قموده .

ابوالقاسم میرزا - بنده پیشنهاد خودم را مستور میدارم .

رئیس - حال رای میگیریم - اول در خصوص شاهزاده حیدر میرزا اشخاصی که نمایندگی ایشانرا موافق راپورت شعبه تصدیق مینمایند قیام نمایند . (اغلب قیام نمودند) .

رئیس - با کثرت تصویب شد - حال رای گرفته میشود در خصوص نمایندگی آقا شیخ مهدی بهجت - بنده در خصوص آقا شیخ مهدی عرضی دارم در نظامنامه انتخابات دارد که در انتخاب

درجه ثانی اگر تساوی پیدا کردند دو وکیل در رأی بین ایشان قرعه کشیده میشود حالا ما فرض میکنیم معتمد خاقان نبوده آیا ممکنست آقا شیخ مهدی را بوکالت قبول کنیم یا خیر در صورتی که معتمد خاقان در مرتبه اول دارای پنج رأی بوده و آقای شیخ مهدی در مرتبه سیم دارای سه رأی و هیچ تقابلی بین آقای شیخ مهدی و معتمد خاقان در رأی نبوده

(آقای میرزا مرتضی قلیخان یک جمله از عبارت راپورت راجع بانتخاب آقای شیخ مهدی را قرائت کردند چون آقای معتمد خاقان اکثریت حاصل نموده بودند که نوبت تجدید اخذ رأی می شود ولی در نوبت سیم بیش از سه رأی در باره ایشان شامل نمیشود و چون آقای شیخ مهدی نجم آبادی هم دارای سه رأی بودند بموجب ماده ۲۰ قانون انتخابات بین این دو اسم قرعه کشیده آقای آقا شیخ مهدی نجم آبادی منتخب و اعتبار نامه بنام ایشان صادر میگردد.)

محمد هاشم میرزا - این يك ماده که در انتخابات اسباب اشکال شده بود و اگر نظر آقایان باشد وقتی که نظامنامه داخلی را می نوشتیم اکثریت بر این شد که در مرتبه سیم اگر اکثریت پیدا نشده در دوره سیم اکثریت نسبی کافی است و تصویب هم شد اگرچه آن شخصی که در مرتبه سیم اکثریت نسبی در باره او حاصل و در مرتبه اول و دوم در باره او رأی نداده باشد اینجا از همین قبیل است و اشکالی ندارد.

رئیس - مذاکره این مطلب می ماند به جلسه آتی.

هشترودی - باید بی نظمی خودمان را برداریم بعد داخل مطلب شویم والا مجلس بینظم نمی تواند داخل مطلبی شود در این مسئله دیروزی که اتفاق افتاد ما که اطلاع نداشتیم و ابدأ مجلس هم از رفتن این همه اطلاع ندارد و این اداره هم يك اداره قانونی و يك اداره مرتبی است و وزیر مسئول دارد در همه چو اداره که يك خلاف قانونی بشود لا بد وزیر مسئول است و زراعه باید مواخذه کرد در صورتیکه نتواند از عهده ای جواب برآید یا جلو گیری از اغتشاش که بواسطه اداره او شده است جلو گیری نماید آن وقت وظیفه مجلس است که درباره او و قرعه آبی بدهد حالا در این موضوع هیئت رئیسه شاید بسمت شخصی یکمده را برای اصلاح اینکار فرستاده باشند و اینمطلب اگر چه از وظیفه مجلس خارج بود و مجلس هم اطلاعی نداشت لیکن کار بیقاعدگی نکردند البته غوغائی است و باید رسیدگی شود ولی بنده اینطور که شاهزاده هاشم میرزا راپورت خواست اگر مجلس اطلاع داشت و ایشان راپورت خواستند حق بود که از آنهائی که رفته اند راپورت بخواهند ولی اگر مجلس اطلاع نداشت چه حق دارد یکشخصی که بشخصیت خودش رفته است يك کاری کرده است در مجلس راپورت آنرا بخواهد دویم همان راپورتی بود که شاهزاده اسدالله میرزا داده اند چه حق دارد يك شخصی رفته است خودش يك کاری کرده است راپورت آنرا مجلس بدهد گذشته از اینکه این

خود بینظمی محض است آخر مجلس باید يك نظمی داشته باشد یا نه؟ بعد از آنکه يك ناطقی نطق میکنند بعد از اینکه رئیس دو مرتبه اخطار میکند و بایستی بتصویب مجلس از مرتبه سیم او را اخراج نماید حکم باخراج مینماید و آنوقت که می بپیشد آن ناطق خارج نمی شود خود رئیس از ناطق خارج می شود پس يك خلاف قانونی آن ناطق کرده است و يك خلاف قانونی رئیس و در مجلسی که اینقدر خلاف نظم در آن مجلس بشود بنده شرف خودم را بالاتر میدانم که بیایم در آن مجلس بنشینم و صریحاً عرض می کنم اگر باز این قسم خلاف نظمی ها شود بنده از نمایندگی ملت استعفاء میدهم و اگر نظم است بقاعده این نظامنامه که نوشته ایم باید عمل شود والا وکیل خلاف نظم نماید یا رئیس خلاف نظم کند من که یکی از نمایندگان هستم و بسمت نمایندگی منتخب شده ام نمیتوانم این خلاف را ببینم.

رئیس - چون عریضه داده اند اجزای تلگراف خانه شاهزاده محمد هاشم میرزا حاضر نبودند و خواستند اطلاع مفصلی پیدا نمایند و چون انعریضه مفصل بود این بود که ایب رئیس لازم دانسته بود که سه نفر را برای اینکه مطلب معلوم شود فرستاده بود و معلوم است که از طرف مجلس نه بود و این يك کاری بود که شاید اسکاات خیلی از هیجان عمومی مملکت را نمود برای اینکه اگر جلو گیری نمی شد و فردا در خراسان و کرمان و سایر نقاط یکمرتبه تعطیل می شد هیچ ممکن نبود مردم حالی کرد چرا ادارات تلگرافخانه تعطیل عمومی کرده اند و اگر برای رفع یک هیجان عمومی ایب رئیس یکی دو سه نفر را فرستادند که رفع فائله و جلو گیری از اغتشاشات نماید گویا چندان کار بیقاعدگی نکرده است) راپورت کمیسیون فواید عامه راجع بماده ۴ و ۸ امتیازنامه طلا شوئی عراق و پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان راجع بفرستادن یک نفر مفتش رسمی بامصارف صاحبان امتیاز برای ضبط اشیاء عتیقه و جواهراتی که از آنجا استخراج میشود و سه فقره پیشنهاد حاجی عزالمالک و حاجی فاتح الملک و وکیل التجار راجع به اسباب کارخانجات و ابنیه و ادوات طلا شوئی قرائت گردید.

کمیسیون بعد از مذاکرات عین ماده ۴ - ۸ و راپورت کمیسیون سابق رأی کمیسیون را تصویب کرده بمجلس پیشنهاد کرده بود.

ماده ۴ - راپورت سابق کمیسیون را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند پس از قدری مذاکره آقای دکتر اسمعیل خان عبارتی را که ذیلا درج می شود پیشنهاد نمودند این بنده پیشنهاد می کنم که چهارده درصد از اصل جنس طلا به دولت داده شود.

رئیس - رأی می گیریم اول به پیشنهاد آقای دکتر علی خان کسانلی که تصویب می کنند ورقه سفید خواهند انداخت.

(اظهار شد که بدو در قابل توجه بودن رأی گرفته شده بکمیسیون رجوع شود آقای دکتر اسمعیل خان جواب دادند اگر بخاطر آقایان رسیده در موقعی که در امتیازنامه شور می شد همین پیشنهاد را کردم به اکثریت قابل توجه و رجوع شد بکمیسیون کمیسیون عوض اینکه پیشنهاد بنده را مطرح نماید عین ماده ۴ راپورت سابق را تصویب کردند موزع

اوراق رأی را اخذ نموده و آقای حاجی میرزا رضا خان احصاء نمود.)

معاذ الملک - عده حضار (۶۱) ورقه سفید ۲۷ ورقه آبی ۲۰ امتناع ۱۴ کسانیکه تصویب کردند:

معزز الملک - آقای شیخ علی شیرازی - صدرالعلماء - وحید الملک - حاجی آقا - ادیب - التجار - حاجی میرزا رضاخان - محمد هاشم میرزا وکیل الرعایا - نواب ناصر الاسلام - اسدالله میرزا ضیاء الممالک - حاجی عزالمالک - دکتر اسمعیل خان - حاجی مصدق الملک - دکتر امیرخان - آدینه محمد خان - آقای سید محمد باقر ادیب عز الملک - آقای سید حسین اردبیلی - معاضد الملک - قشقای - میرزا اسدالله خان کردستانی - آقای شیخ ابراهیم زنجانی - میرزا مرتضی قلیخان کسانیکه رد کرده اند:

آقا سید جلیل - آقا محمد بروجرودی - آقای شیخ عبدالحسین - آقا وکیل التجار - تربیت - ابوالقاسم میرزا - میرزا داود خان - مستشارالدوله فهیم الملک - سلیمان میرزا - لسان الحکماء - منتصر السلطان - نجات - متین السلطنه - مشیر السلطان حسنعلی خان - آقای میرزا احمد - صدیق حضرت مساوات.

رئیس - پیشنهاد رد شد حال رأی میگیریم برایورت کمیسیون (ماده ۴ قرائت شد.)

رئیس - کسانیکه ماده ۴ راپورت کمیسیون را تصویب میکنند ورقه سفید خواهند انداخت [رأی گرفته شد]

معاذ الملک - عده حضار ۶۴ ورقه سفید ۳۳ ورقه آبی ۱۹ امتناع ۱۲ کسانیکه تصویب کردند:

محمد هاشم میرزا - مستشارالدوله - تقی زاده حکیم الملک - حسنعلیخان - متین السلطنه - حاجی میرزا آقا - آقای سید ابراهیم مدرس - آقای شیخ رضا - منتصر السلطان - وحید الملک - تربیت - اردبیلی - ارباب کیخسرو - وکیل الرعایا - ذکاء الملک - میرزا داودخان - ابوالقاسم میرزا - لسان الحکماء - صدیق - حضرت - آقا محمد - فهیم الملک - نیر السلطان - آقای شیخ اسمعیل هشترودی - آقا سید جلیل - نواب آقای شیخ ابراهیم زنجانی - مساوات - سلیمان میرزا - آقای شیخ علی - دکتر علی خان - آقای میرزا احمد.

کسانیکه رد کردند:

معاذ الملک - حاجی میرزا رضا خان - افتخار الواعظین - ادیب التجار - میرزا مرتضی قلیخان - دکتر اسمعیل خان - عز الملک - حاجی آقا - اسدالله خان کردستانی - دهخدا - وکیل التجار عزالمالک - دکتر امیر خان - قشقای - حاجی مصدق الملک - اسدالله میرزا - ناصر الاسلام - معزز الملک - آقا شیخعلی خراسانی - با اکثریت تصویب شد در خصوص ماده ۸ نیز کمیسیون عین ماده راپورت را پیشنهاد کرده بود ماده ۸ راپورت سابق از قرار ذیل قرائت شد

ماده ۸- اگر یکی از شرکاء فوق یا وراث آنها قبول تبیت خارجه بنماید حق شرکت در امتیاز از او سلب خواهد شد پس از قدری مذاکره آقایان عزالمملک - آقای شیخ ابراهیم زنجانی - فهیم المملک محمد هاشم میرزا هر يك اصلاحی پیشنهاد کردند تمام آنها باماده مزبور ثانیاً رجوع شد بکمیسسیون که تجدید نظری شده ثانیاً پیشنهاد بشود در خصوص پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان در يك قسمت آن راجع بفرستادن يك نفر مفتش رسمی با مصارف صاحبان امتیاز که اشیاء عتیقه و سایر موادی که خارج از امتیاز است ضبط نماید کمیسسیون اظهار کرده بود که با حضور وزیر فواید عامه این پیشنهاد مطرح گردید در خصوص مفتش وزیر اظهار نمودند کلیه معادن و امتیازات باید از طرف دولت مفتش داشته باشد وظیفه وزارت فواید عامه این است که حکماً مفتش بفرستد در موقع عمل و چون قانون معادن مقریب بمجلس پیشنهاد می شود و رفع این علل خواهد شد ولی کمیسسیون تصویب کرده بود بواسطه اینکه هنوز قانون معادن بمجلس نیامده است خوبست يك ماده تفتیش امتیازات از مجلس بگذرد

پس از مذاکرات لازمه برایتورت کمیسسیون رای گرفته شد تصویب نشد پس از آن عین پیشنهاد آقای میرزا اسدالله خان قرائت شده پس از جزئی اصلاح بطوریکه عیناً درج می شود رجوع شد به کمیسسیون (يك نفر مفتش رسمی با مصارف صاحبان امتیاز از طرف دولت گذاشته می شود که اشیاء عتیقه و سایر موادی که خارج از امتیاز است ضبط شود در قسمت دیگران راجع بضبط اشیاء عتیقه و جواهرانی که کشف میشود در کمیسسیون با کثرت آراء و تصویب وزیر فواید عامه تصویب گردیده بود ماده ذیل بامتیاز نامه ملحق میشود .

ماده ۱۱- هرگاه در عملیات اراضی اشیاء عتیقه و جواهرات کشف شود بموجب لایحه عتیقات که وزیر فواید عامه پیشنهاد مجلس نموده رفتار خواهد شد .

در این باب مذاکره بسیار شده قدری هم اصلاحات در عبارت این ماده گردیده بالاخره آقای منتصر السلطان ماده ۳ امتیاز نامه را قرائت نمود معلوم شد در این خصوص یکمرتبه مجلس رای داده است .

پس از آن اظهار شد دیگر این ماده زیادی است و باید حذف شود .

رئیس - در حذف این ماده بقیام و قعود و اخذ رای نموده با کثرت تصویب شد .

در باب سه فقره پیشنهاد - حاجی عزالمملک و حاجی فاتح المملک - و وکیل التجار راجع باسیاب کارخانجات و ابنیه و احداث طلاشوئی و معادن کمیسسیون بعد از مطرح نمودن آنها ماده ذیل را تصویب کرده بود که بامتیاز الحاق شود .

ماده ۱۲ اشیاء و اموال غیر منقوله از هر قبیل بعد از انقضای مدت امتیاز متعلق بدولت خواهد بود در این خصوص با جزئی مذاکره رای گرفته شد با کثرت تصویب گردید .

بعد چون صاحبان امتیاز تقاضا نموده بودند که بمدت انقضای مدت امتیاز در صورت تساوی شروط اولویت داشته باشند کمیسسیون ماده ذیل را نیز اضافه کرده بود ماده ۳ پس از انقضای مدت امتیاز با تساوی

شروط حق تقدم با صاحبان این امتیاز خواهد بود در این ماده نیز اخذ رای شده با کثرت تصویب شد .
رئیس - موضوع مذاکرات روز پنجشنبه در خصوص راه مشهد سروبار فروش رای آخری در خصوص استقراض داخلی - قانون ثبت اسناد .

حسنعلیخان - چندی قبل کمیسسیون ۱۸ نفری از مجلس انتخاب شدند بروند بمعضی امور رسیدگی نمایند از آن جمله بنده بودم و يك هیئت ۱۰ نفری انتخاب شد که بروند در وزارت عدلیه و مناقشاتی بین مردم و رؤسای عدلیه شده بود رسیدگی کرده راپورت بدهند يك هیئتی برای انتخاب نان شدند از آنها متشکریم که نتیجه اقدامات خودشان را اظهار کردند و نتیجه مطلوبه هم حاصل شد ولی بنده که یکی از اجزای کمیسسیون ۱۸ نفری هستم عرض میکنم که این هیئتی که برای عدلیه معین شده اند چه نتیجه گرفتند و چرا راپورت نمیآورند .

اسدالله میرزا - آقای حسنعلیخان معلوم میشود که خیلی عجله دارند در امور بنده خیلی مایل بودم که ایشان داخل باشند و به بینند کار چه قسم دشوار است بیکه هیئتی را شمامعین کردید برای اصلاح کار عظیمی که تمام شهر در غلبان اینکار بودند و این هیئت از آنستیکه آنجا نشسته اند بنده که یکی از آنها هستم شهادت میطلبم از آن اشخاصی که در آنجا حاضر شدند و دیدند کار تا چه اندازه زیاد و دشوار است و از این هیئت گذشته از آن اشخاصیکه گاهی معاذیر مشروعه داشته اند يك عده رفتند یعنی استفادادند در این خصوص بمجلس اطلاع داده شد گفته شد فردا بجای آنها انتخاب میکنیم و ابداً اقدامی نشده يك بدبختی من همین است که در هر کمیسسویی که انتخاب میشوم هنوز نتیجه مطلوبه را حاصل نه نموده يك اعتراضاتی میشود که بکلی بنده از اقدامات خودم سست میشوم در صورتیکه اگر يك مقداری دیر نمایند شاید بنده تمام اقدامات را در این جا اظهار بدارم حتی دوسه و اندیکه این کار را بیاورم و با آقایان ارائه بدهم که آقایان تصدیق کنند آن وقت اگر اعتراضی در نظر مبارکشان هست معلوم خواهد شد که اقدامات این هیئت چه بوده .

آقامیرزا احمد - راپورت کمیسسیون محاسبات در خصوص بودجه مجلس مدتی است آمده و طبع و توزیع شده است تقاضا میکنم در جزو دستور منظور شود .

رئیس - بلی آن هم هست باید در دستور بیاید

حاجی سید ابراهیم - خواستم عرض کنم دو نفر از نمایندگان مدتی است استعفا داده اند و قرار شد عوض آنها انتخاب شود خوبست عوض آنها جزو دستور شود همین طور در خصوص ۲۰ نفری که علمای عتبات معرفی کرده اند و باید پنج نفر از بین آنها منتخب شوند ولی خوبست لایحه علماء قبلا طبع و توزیع شود که و کلام سبق شوند

محمد هاشم میرزا - بنده میخواستم عرض کنم که زودتر این مطلب از مجلس بگذرد و همین طور که آقای حاج سید ابراهیم فرمودند چون ما تمام این اشخاص را نمیشناسیم خوبست لایحه علماء قبلاً طبع و توزیع شود .

رئیس - روز پنجشنبه در ابتدا يك مجلس خصوصی خواهد بود که در این خصوص مذاکره کرده در مجلس علنی رای بگیریم .

فهیم المملک - آقای حسنعلیخان که فرمودند راپورت خودشان را کمیسسیون عدلیه نداده اند فرض شان اعتراض نه بود میخواستند مجلس اطلاع پیدا کند که آنها چه کردند دیگر آنکه ۴ نفر عضو کمیسسیون قوانین مالیه کسراست و سه چهار نفر دیگر برای اعضا سایر کمیسسیونها لازم است انتخاب شود خوبست آنها را هم بفرمایند در جلسه آتی انتخاب نمایند مخصوصاً کمیسسیون قوانین مالیه که بواسطه کسر اعضا نمی تواند کار کند و قانون محاسبات عمومی که بآنجا رجوع شد هم چنین قانون دیوان محاسبات همین طور مانده است .

افتخار الواعظین - قانون تشکیلات مدنی است از کمیسسیون آمده است بنده گمان میکنم تا آن از مجلس نگذرد عدلیه های مملکت ما منظم نخواهد شد هم اگر ممکن است جز دستور بیآورند .

سلیمان میرزا - همانطور که فرمودند از کمیسسیون ۱۸ نفری يك عده برای عدلیه و يك عده برای نان معین شد و آن عده هم بطوریکه خاطر آقایان مسبوق است اقدامات خود را کردند و امروز هم قرار بود از بلدیله اعلان شود که نان را يك قران بفروشند نمیدانم اعلان کردند یا خیر؟ و در خصوص آب هم قرار بود ترتیبی داده شود ولی اینکه اینجا آمده ام [محل نطق] برای این است يك مطلبی را سئوال نمایم بینم از وظایف این عده که برای نان معین شده اند هست یا خارج از وظیفه آنها است چون در موضوع نان سه قسم مداخله داشتند که گندم وارد کنند یکی آقای وکیل الرها یکی شرکت متفقه - یکی خبازها که هر کدام از آنها باندازه که توانستند گندم وارد کردند و يك نوشته هم گرفتند که خسارت آنها را دولت بدهد و مبلغی هم از دولت پول گرفته اند میخواستم از مجلس سئوال نمایم که آیا از وظیفه این عده است که داخل این حساب شوند اگر این اجازه را میدهند چون فردا از کمیسسیون ۱۸ نفری شنبه نان را دعوت کرده اند که در وزارت داخله این عمل تصفیه شود که بدانند فردا بروند و اگر اجازه نمی دهند دیگر این عده کاری ندارند و از این ساعت این کمیسسیون منحل و منفسل خواهد بود .

رئیس - در این مسئله باید روز پنجشنبه یادآوری نمایند که مطرح شود رای گرفته شود حالا نمی شود رای گرفت .

کاشف - اولاً در خصوص عدلیه بنده با شاهزده اسدالله میرزا همراهم و آن مسئله هم که راجع بمجلس خصوصی اظهار شد که بعد نفر از طرف مجلس اجازه داده شود که داخل ما بشوند و در خصوص عریضه اجزای تلگرافخانه خوب است جوابی داده شود که این خارج از وظیفه مجلس است و ربطی به ما ندارد برای اینکه تکلیف آنها همین شود .

رئیس - در خصوص عدلیه باید راپورت کتبی بدهید که در این خصوص مذاکره شود.

[مجلس يك ربيع بعد از ظهر ختم شد]

جلسه ۱۱۰

صورت مشروح روز ۵ شنبه ۲۲

شهر جمادی الاخر ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبل از ظهر خصوصی و يك ساعت بظهر مانده در تحت ریاست آقای مستشارالدوله علناً تشکیل شده و صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معزز الملك قرائت نمودند .

محمد هاشم میرزا - در اول صورت مجلس

نوشته شده بود شاهزاده اسداله میرزا راجع بکعبه بود اجزاء تلگراف خانه اظهار کرده بود ایشان اظهاری را که کرده اند در جواب بنده بود دیگر آنکه اسم آقا شیخ محمد نجم آبادی را نوشته بودند و حال آنکه باید آقا شیخ مهدی نوشته شود غلط بوده است (راپورت کمیسیون فوق العاده (۱۸) نفری را که برای اصلاح ترتیبات عدلیه و امر نان و غیره تشکیل شده بود آقای ذکاء الملك قرائت کردند مشعر بر اینکه هیئت مزبوره پس از انتخاب منقسم بچند شعبه گردیده شعبه از آن مأمور تسویه عمل نان و آب و ارزانی شهر شدند در موقع سختی نان اهتمامات کافی در تهیه کندم نموده و اینک مشغول ترتیب صحیحی می باشند که در آنچه چهار این سختی ها و بهرانهای نان نشوند هم چنین برای آب و البته شعبه مزبوره راپورت مفصل اعمال خود را تقدیم کرده و میکند شعبه دیگر عبارت از ده نفر بودند رسیدگی به مواد شکایات مردم از احکام معاکم و تصفیه امور عدلیه گردیده و متجاوز از چهل روز است در عمارت سرچشمه مشغول رسیدگی شده پس از اظهار شکایات بسیار و دقت های لازمه شعبه شکایت شاکیان را تحت چند عنوان تجزیه نموده بود (۱) شکایات بیجا که از طرف اشخاص است که در معاکم محکوم شده اند و بتصور اینکه به غلط یا بفرض محکوم شده اند شکایت کرده اند و شعبه پس از تحقیق معلوم نموده بود که شکایت آنها محل نداشته است (۲) شکایات از تعویق فوق العاده در معاکمات و قطع دعوی چنانکه برای قطع بعضی از امور چندین ماه متداومین بلا تکلیف و سرگردان می ماند شعبه این شکایات را قابل توجه دانسته بواسطه علمی که در ضمن راپورت ذکر نموده بود تمام اعتراض را بر عدلیه وارد نمی دانست و چون علت عمده را تراکم مسائل عقب مانده میدانست این قسم چاره جوئی کرده بود که يك یا دو محکمه فوق العاده موقتی دایر بر ختم مسائل عقب مانده معین گردیده و نیز بر همه معاکم بدایت بقدر مقدور بیفزایند (۳) شکایت از عدم اجرای احکام صادره از معاکم شعبه چون علت را مداخله و توسط متنفذین و توقیف غیر قانونی وزارت عدلیه بعضی از احکام را در اجرا میدانست برای اصلاح امر اجراء اینطور اظهار عقیده کرده بود که اولاد دولت با کمال قدرت جلو گیری از نفوذ و مداخله غیر قانونی متنفذین نموده و احکام صادره از معاکم را بموقع اجرا

گذارد تا بامور اجرائیه عدلیه را وا گذارد بشخص مجرب و کار آزموده نمایند را بامشکایات از احکام رؤسای معاکم در این موضوع عقیده شعبه بر این بود که بعضی از رؤسای شعب ولو اینکه با تحقیقات فعلی نمیتوان آنها را مقصر یا خائن خواند ولی ابداً صلاحیت مقام عالی قضاوت را ندارند و اسامی آنها با دلائل موجه بوزارت عدلیه داده خواهد شد خامساً شکایات از اداره تفتیش و مدعی العمومی است در این ماده چون تحقیقات شعبه ناتمام بود اظهار عقیده نکرده ولی اظهار نموده بود که نظم و ترتیب و صحت امور عدلیه منوط است بصحت این دو اداره اساساً شکایات کسان و بستگان اشخاص بیکه بتقصیر کاغذ سازی گرفتار و محبوسند شعبه این مسئله را بسیار مهم و مهمه قسم جالب دقت دانسته پیشنهاد نموده بود که دو نفری از نمایندگان رامنخب و مأمور نمایند که داخل تحقیقات و استنطاقات مظنونین و مقصرین بکاغذ سازی شده زودتر تکلیف آنها را معین نمایند در ضمن تحقیقات فوق بر هیئت معلوم گردیده بود که برای تسهیل امور متظلمین چند فقره تاسیسات جدید و فوری لازم است اولاً تشکیل محکمه تمیز که آخرین مرجع محکومین بوده و در احکامات صادره از معاکم نظارت عدلیه دارد و مادامی که تشکیل نشده این هیئت یا هیئت دیگری از نمایندگان باید مشغول وظایف این محکمه باشند تا باینکه تأسیس يك اطاق مخصوص برای دادن اطلاعات اداری به متظلمین و تشخیص مرجع دعوای يك فقره اصلاح اساسی دیگری را که شعبه لازم دانسته بود تعیین و معرفی علماء جامع الشرایط و قابل حکومت شرعیه است تا جلو گیری از احکام متناقضه يك معضریا محاضر مختلفه بشود که حجج اسلام و رؤسای مذهب جعفری که حکام جامع الشرایط را بدولت معرفی نمایند و در خاتمه مجدداً خاطر نمایندگان را متذکر ساخته بود که مادام که تا يك محکمه تمیز بقاعده تشکیل نیافته وجود و منعقد بودن هیئتی از نمایندگان که قائم مقام آن محکمه باشد اهم از اینکه همین هیئت حالیه یا هیئت دیگر باشد کمال ضرورت را دارد و هر گاه این هیئت بکلی منفصل گردد لامعاله اسباب تجدید شکایات و یاس عامه بر ضد عدلیه خواهد گردید .

سلیمان میرزا - بنده در کمال خوبی تصدیق می کنم و میگویم اگر موفق بشویم با اصلاحاتی که در این راپورت نوشته شده است مسلماً عدلیه ماعدلیه صحیحی خواهد بود و کما هو حقه منظم خواهد شد ولی بنده این که اجازه خواستم در باب عدلیه نبود در خصوص نان بود چون در روز گذشته در خصوص شعبه که در کمیسیون ۱۸ نفری برای اصلاح امر نان معین شد عرایضی اظهار کردم که اگر مجلس اجازه بدهد شعبه بحساب گندمهایی که وارد کرده اند رسیدگی نماید حضرت رئیس فرمودند چون همه کافی نیست این را مجدداً روز پنجشنبه مطرح مذاکره خواهیم کرد و حالا اگر اجازه می فرمایند عرایض گذشته خود را تکرار نمایم .

رئیس - بفرمائید .

سلیمان میرزا - از آن روزی که ما را یعنی ۴ نفر را از شعبه ۱۸ نفری منتخب کردند برای رسیدگی به امر نان چون آن روز امر نان خیلی سخت بود و عموم اهالی دچار يك تنگ نائی شدید شده بودند تا تنگی نان بر طرف شد و اسباب کشایش از هر جهت فراهم گردید در آن تنگنا دولت برای اینکه آسایش اهالی را از هر جهت فراهم کند تحمل همه قسم ضرر را کرده و بمجهله هر چه تمام تر بهر کس که خواست کندم وارد نماید اعتبار داده کندم هائی که علاوه بر حساب دولت وارد شد بر سه قسم بود یکی شرکت متفق که اجازه خواستند کندم از هر طرف بخواهند وارد نمایند و یکی جماعت خبازها بودند که آمدند يك کاغذی از وزارت بگیرند که کندم وارد کنند و از فرار خرواری سبزه تومان بفروشدند و يك کاغذی هم گویا از وزارت داخله گرفتند که هر قدر خسارت بر آنها وارد پیاید دولت بعهده بگیرد یکی هم حاجی و کبیل الرها یا هستند که مسئول شدند ۲۰۰۰ خروار کندم وارد کنند و يك مقدارش هم شاید بعد از اینها وارد شود همینطور سایرین و این کمیسیون که برای رسیدگی امر نان معین شد کاری که کرد این بود که وسائط نقل این کندم را بقدری که میتواندست فراهم کند فراهم کرد که زودتر این کندمها را بطهران برساند که از برای این تنگنا مفید فایده باشد الحمد لله از آن تنگنا خلاص شدیم و کندم از هر طرف وارد شد حالا در اینجا در چیزی است که این کمیسیون از مجلس تقاضا میکند یکی اینکه آیا مجلس اجازه میدهد که این شعبه داخل بحساب این سه قسم کندمها نیگه وارد شده بر حسب تقاضای یک وزارت داخله کرده است نماید یا خیر دیگر اینکه از برای آنچه يك فکری باید بکنیم که هر ساله در زمستان برای نان این قسم چهار سختی نشویم زیرا آنهایی که کندم وارد کرده اند بقول آنها اگر چه بنده این عدد را میگویم از روی اطلاع نیست ولی از تراری که آنها میکنند مختلف است بعضیها ۶۰ و بعضیها ۷۰ و بعضیها ۹۰ هزار تومان میگویند باید دولت تحمل نماید از برای این تنگی که شده حالا هر سال ببینیم میتوانیم دریای تخت با این کسر عایدات تحمل ۳۰۰ هزار تومان خسارت را بکنیم این امری است غیر ممکن پس گمان میکنم باید از امروز در فکر اصلاح نان شد حالا که فصل خرمن است همه قسم اصلاح میتوانیم بکنیم آنچه کمیسیون تحقیق کرده و اطلاعات بدست آورده این است که اگر دولت بخواهد خودش متصدی این کار شود و کندم وارد نماید از روی تخمینی که برای خوراك طهران زده شده روزی سیصد خروار که ماهی نه هزار خروار میشود لازم است و باید هشت ماه آن که قریب هفتاد هزار خروار است همیشه در انبار دولتی موجود باشد کمیسیون و بلده نظرشان بر این است که اول اصلاحی که برای این ترتیب لازم است این است که کندم دیوانی اهم از آنهایی را که تسعیر میشد یا آنهایی که تسعیر نمیشد همه را جمع کنند در

انبار دولتی و آن قریب ۶۳ هزار خروار میشود و تا اندازه کافی است برای اینکه مجدداً ما را دوچار قحط و فلا در زمستان نکند حالا اگر مجلس اجازه میدهد که شعبه و کمیسیون نان در این باب رسیدگی کند که مبین شود و الا شعبه دیگر از امر روزکاری ندارد.

کاشف - در راپورت عدلیه چیزی که ناقص است و در کمیسیون عدلیه مذاکره شده است این مطلبی است که باید نوشته شود وقتی که خواستند رأی بدهند در خصوص مجبوسین که بتهمت کافندسازی گرفتار شده اند یک اقدام فوری شود که آن بیچاره‌ها هم از این ابتلا خلاص شوند که این ظالم فاحشو است که بر آنها وارد شده.

وکیل التجار - در خصوص مسئله نان ترتیبی را که اظهار کردند عقیده بنده این است چون راجع است بوزارت مسالیه و دوات پول داده است رجوع شود بکمیسیون که برای نفتیش معین شده رسیدگی نماید و در باب کتدم عقیده من اینست که کمیسیون اقدامات بکند و اینکه چطور باید اقدام کرد اظهار نمایند که قراری در این خصوص داده شود البته خیلی خوب است که کتدم باندازه که فرمودند وارد شود و در موقعی که تنگ شد بکار بخورد و گمان می‌کنم که این کمیسیون عطف نظری بامر گوشت هم نماید که این هم یک اسباب آسایش باشد هم از برای دولت هم از برای اهالی در این باب عقیده من این است و در باب کمیسیون عدلیه می‌فرمائید بعد بماند بآن وضع که رسیدیم مریض خود را عرض میکنم.

رئیس - مذاکره در این باب بمقیده بنده کافی است خوب است کمیسیون در خصوص نان این دو فقره را که پیشنهاد کرده است راپورت کتبی بنویسد که در این باب با وزارتین که این اسراراجع بآنها است مذاکره شده تماطی افکار شود و بعد در مجلس مذاکره شده ترتیبی برای اینکار داده شود حال اگر مجلس تصویب مینماید به همین ترتیب اینمطلب را ختم میکنیم و میرویم بر سر راپورت عدلیه (گفتند صحیح است)

هشتم ویدی - این راپورتی که در خصوص عدلیه نوشته شده بنده هم شریک این عقیده هستم ولی دو چیز را خیلی زیاده از آنچه در راپورت نوشته شده اهمیت میدهم که باید درست شود بجهت اینکه اگر عدلیه ما و اما عدلیه صحیح نباشد گویا مملکت ما ابد آسخت پیدا نکند و باعتقاد بنده تمام مشروطیت و اسلامیت بسته باین است که عدلیه مان صحیح باشد دیگر آقایان خود میدانند عقیده شخصی من این است بجهت اینکه اگر از آنجا احکامات صحیحه بیرون نیاید دیگر قوه مجریه مان هم صحیح نخواهد شد و حقوق مردم همینطور عاقل خواهد ماند و خیلی از آقایان خواهش میکنم که در این خصوص دقت کنند دیگر آنکه در آنجا نوشته شده بود که باید محاکم شرعیه که واقفاً قضاة شرعیه هستند و ناسخ و منسوخ آنها بیرون می‌آید و وزارت عدلیه را متعیر میکنند همین کنند این یک حرف بسیار صحیحی است فرض بفرمائید عدلیه ما خیلی صحیح و یک مطلبی را رجوع کرد بمحاکم شرعیه که در آنجا مراجعه نمایند با هر کسی هر جادش خواست برود و هر کس هر چیزی را خواست بنویسد و هر کس برای منافع شخصی محکمه باز نماید

بگوید من مراجعه میکنم من که باعتقاد خودم از اول تا بحال مملکت ما را همین محکمه ها ضایع کردند بنده از اینجا درست اطلاع ندارم ولی در تبریز که بودم و میدیدم هر کس صبحی یک دکانی بار می‌کرد و اسمش را میگذاشت محکمه اسلامی در صورتیکه یقین میدانم اسلام بیزار از آن محکمه بود و بنده مخصوصاً عرض میکنم و تا کید مینمایم که این یک فقره را که در راپورت نوشته شده هر قدر زودتر ممکن باشد باید درست کرد و الا اگر این درست نشد و علی‌السلام و السلام است این را اگر از نجف باید درست کرد یا در آنجا باید درست کرد در هر صورت باید معلوم کرد محاکم شرع کدام است و یکی میشود مراجعات را رجوع کرد و کی میتواند دارای مقام قضاوت باشد که یک مسئله را که لازم است از روی مواردین شریعه بگذرد بآنجا رجوع شده متداین برونند آنجا مراجعه کنند و بعد از آن بیایند در عدلیه رسیدگی شده حکم او داده شود این یکی و یکی دیگر اینکه در راپورت نوشته شده در خصوص محکمه تمیز که در دو جا نوشته شده و واقفاً همانطور که اهمیت داده است اهمیت دارد و بنده هم خیلی بآن اهمیت میدهم برای اینکه ما دیدیم در این چند وقت بدون آن باز هم مثل این محاکم شرعیه است که بدون آنها هم باز مردم از عدلیه راضی نخواهند شد و باز این اشکالات را داریم این یکی و یک مطلب دیگر که بنده میخواهم از پیش خود عرض کنم و آن این است که اگر این هیئتی را که ما همین کردیم همین طور ناقص بماند یا مفصل بشود باز همان همه اولی و آن اشکالات پیدا خواهد شد بلکه این دفعه شدیدتر خواهد شد و باعتقاد بنده این است که این هیئت یا هیئت دیگر را معین کنید که مادامیکه محکمه تمیز تشکیل نشده در آنجا باشند و یکی دیگر این که بنده خودم هم از این کمیسیون استعفا میدهم.

وکیل التجار - اولاً بنده از این اظهاری که می‌خواهم بکنم معذرت میخواهم و آن اینست که بعضی عبارات در این راپورت دیده شده که خیلی صحیح بود اما پیش بنده و بمقیده بنده خیلی دشوار بود مثلاً [توسط] باید یک کاری کرد که توسط ازین برداشته شود من هیچ نمی‌فهمم معلوم است در دوره استبداد هیچ عدلیه نبود و تمام این ترتیبات و این زحمانی را که متحمل شدیم برای این بود که توسط در کار نباشد و این یکی از تکالیف اولیه وزارت عدلیه است که توسط از هیچکس قبول نکند بنده عرض می‌کنم و آن محکمه آن عدلیه آن رئیس آن وزیریکه یک کاندید توسطی را باز بکند و بخواند و جواب بنویسد که این اظهار شما برخلاف قانون است و یا بصاحب آن یا کت اختار نکند بنده عرض می‌کنم آن وزیر را باید کنار گذاشت محکمه یک ترتیبی دارد که هر کس باید بآن ترتیب عمل کند باین معنی که هر کس شکایتی دارد آن شکایت خودش را بمحکمه بالاتر یا به محکمه تمیز یا اگر از عدلیه شکایت دارد بمجلس رجوع می‌کند مجلس رسیدگی می‌کند هر چه مسلم شد البته اقدام خواهد کرد پس بنده هیچ این عبارت توسط را

نمی‌فهمم و حاضر نیستم که در اینجا بنشینم و این عبارت را بشنوم که از توسط و ملاحظاتی باید جلو گیری کرد یا اینکه پاکت توسط بدلیه و محاکم آن می‌رود بنده می‌خواهم بشنوم که ابداً پاکت توسط در عدلیه و محاکم آن نمی‌رود و هیچ یک از محاکم توسط قبول نمی‌کند یکی هم در مسئله هو یا خطا یا عمد یا قصور یا تقصیر هر چه باشد بنده عرض میکنم وقتی معلوم شد که فلان رئیس محکمه یا فلان عضو محکمه تصور یا تقصیر کرده است اینها را باید هر کس هست باشد بدون ملاحظه اسم او را گفت از محکمه بیرون کرد و تقصیرش را در روزنامهها نوشت و بمحکمه جزا باید جلب کرد و مجازات داد تا دیگری نتواند این کار را بکند همین طور آن وزیری که حکم محکمه را بدون برهان و بدون دلیل قانونی در اجرا بمیل خود توقیف نماید باید آن وزیر را در اینجا دعوت کرد اول از او سؤال کرد اگر نتوانست جواب بدهد استیضاح خواست آن وقت اگر نتوانست مجلس را متقاعد نماید که وزیر درستی است و الا مجلس برای او وره آبی خواهد گذاشت و صریح عرض می‌کنم که هیچ وزیری حق ندارد حکمی را در اجرا بدون دلیل و برهان توقیف نماید و همچنین عدلیه نباید ملاحظه توسط را نماید بهر جا می‌خواهد بر بخورد یکی هم مسئله کاعده سازی است که چه در اینجا و چه در خارج عنوان شد که دو نفر معین شوند و تحقیق کنند و به بینند تقصیر اینها چیست شنیده می‌شود که اگر در این خصوص اقدامی شود و استنطاق بشوند بعضی جاها برمی‌خورد یا اینکه بعضی ترتیبات پیش می‌آید بنده نمی‌دانم اینها یعنی چه عرض می‌کنم آن کس که باینطور کار و بکاغذ سازی و غلط ملک مردم را برده و دارائی مردم را بیاد فنا داده و صدمه بمردم وارد آورده آن شخص دزد است و مثل فلان آدم قلدرد است که می‌رود خانه مردم دزدی می‌کند بلکه بدتر از اوست بجهت اینکه آن شخص در شب می‌رود و بدون ترتیب مال مردم را می‌دزد و این یک دزدی است که بیک ترتیبی پول و دارائی مردم را از دستشان می‌گیرد و خانه و زندگانی یک جماعتی را بیاد فنا می‌دهد این چه ملاحظه است این شخص هر کس هست باشد باید بدون ملاحظه مجازات شود و اینکه تا امروز این قدر گرفتاری و رحمت کشیدیم دچار این اندازه مشکلات شدیم و کار ما پیشرفت نکرده است از برای همین مطالب است برای ملاحظه است برای توسط است برای این است که بجائی بر نخورد و تا این مطالب را از پیش بر نداریم هیچ کاری در مملکت ما پیش نمی‌رود و تا ملاحظه توسط و بفلان جا برمی‌خورد را ملاحظه داریم همین وضع همین ترتیب را خواهیم داشت یکی از چیزهایی که آسایش عموم و اسباب پیشرفت تمام امور ما است مجازات است و تا مجازات در موقع خود همیشه مجرا نشود هیچوقت هیچ کاری پیشرفت نخواهد کرد و هیچ ترتیب منظمی نخواهیم داشت بنده صریح عرض میکنم هر وقت یک کسی خیانت از او معلوم شد هر کس هست باشد باید او را مجازات کرد و از شغل اداری بکلی او را اخراج نمود بنده نمیدانم کدام یک خائن را بترتیب قانونی مجازات داده اند چیزی

که دیده ایم این است رئیس فلان محکمه همینکه تقصیرش مدلل وثابت شد میرود اسباب فراهم می- کند آنوقت او را بر می دارند و بیک کار دیگری می- گذارند این نمی شود در مملکت باید مجازات باشد ۱۸ ماه قریب دو سال در مشروطه صغیر والان قریب (۷) ماه است که مجلس منقذ و دولت مشروطه برپا شده است ماهی مکرر این را گفته ایم که هر کس خلاف میکند باید علنی گفت و در روز نامه ها نوشت و او را مجازات صحیح داد آقایان می فرمایند دزد را بگیرند و ۲۴ ساعت توقیف می کنند بنده آنچه که بسر خودم آمده این است که خانه خودم دزد زده است و معلوم شده دزد کیست مملکت اسباب بنده را نمی گیرند این آن چیزی است که بسر خود بنده که یکی از نمایندگان ملت هستم آمده است باید با کمال سختی از وزراء خواست و توسط رازبین برداشت و تقویت کرد و مجازات را آنطوریکه لازم است به موقع اجرا گذاشت ملاحظه را باید از بین برداشت ، توسط را باید از بین برداشت بجائی بر- می خورد را باید کنار گذاشت علناً باید مجازات کرد و در روز نامه ها باید نوشت و تا این ترتیبات را مرتب نکنیم و این ملاحظات را کنار نگذاریم و مجازات را به موقع اجرا نیاوریم هیچ کاری از پیش نمی رود و با این ترتیب بنده عرض میکنم هیچ نداریم نه عدلیه داریم نه ماله داریم نه داخله داریم هیچ نداریم .

حاجی آقا - گمان میکنم با راپورت کسی مخالف نداشت بلی راجع باصلاحات عدلیه که بمجلس راپورت داده اند بنده که یکی از اعضاء کمیسیون عدلیه هستم تقاضا میکنم که برای مطالب الان رای گرفته شود که بیک نتیجه رسیده باشیم و یک مطلب دیگری که بنظر بنده خیلی مهم است و لازم است عرض کنم در ترتیب این محاکم است بدیهی است این محاکم مثلاً محکمه ابتدائی حکمی میکنند و محکمه استیناف آن حکم را رد می نماید آنوقت باید ابتدائی در استیناف اعتراض خودش را بکند و دلالی که دارد اقامه نماید باین واسطه خیلی اتفاق می افتد که احکام محاکم ابتدائی با احکام محکمه استیناف منافض می شود یعنی در استیناف نقض می شود و چون مرتبه میرسد البته هر وقتی که محکمه استیناف در تمام آن چند مرتبه حکم محکمه ابتدائی را رد کرد معلوم میشود یا رئیس محکمه ملتفت نبوده و یا اینکه آن انداز دقتی که لازم بوده نشده است و محکمه حکم داده و بعقیده بنده هر حکمی که در محکمه استیناف نقض شد باید همان میزان صحت و عدم صحت مثل رئیس آن محکمه باشد باین معنی که رئیس محکمه استیناف بخواهد از رئیس آن محکمه و باید رئیس محکمه ابتدائی دلایل موجه خودش را بیان نماید که این حکم را از روی ترتیب قانونی نموده و از رسته صحیح عمل نموده یا خیر عرض کردم بمرتبه محکمه ابتدائی را ممکن است محکمه استیناف نقض کند ولی همینکه بچند مرتبه رسید که اول از محکمه ابتدائی حکم رفت و در محکمه استیناف نقض شد این معنیش این است که تمام مردم احکامشان برخلاف حق صادر میشود و

حقوق مردم دایم معطل خواهد ماند و هیچ معلوم نیست اشخاصی که میروند محکمه ابتدائی صحیحاً احقاق حق آنها خواهد شد یا نه همین که درصد حکمی که بمحکمه استیناف میرود ۹۹ حکم آن خلاف شود و محکمه استیناف نقض نماید این کاشف از این است که رئیس محکمه ابتدائی قابل حکومت شرعیه نیست علاوه بر این قانون اساسی ما این معنی را ثابت کرده که قضاوت در احکام شرعیه با حکم شرع است و چون یک عده از مردم شکایت دارند که محاکم عدلیه مداخله در احکام شرعیه می کنند و حال اینکه باید راجع بمحاکم شرعیه باشد بنده عرض میکنم کسانی که معین میشوند برای قضاوت شرعیه لابد یک جمعی از مجتهدین خواهند بود باید برای این کار یک اطاقی در عدلیه معین شود که بطور رسمیت در عدلیه دارالقضاء شرعیه باشد و در خاتمه عرض خود جلب میکنم توجه آقایان را بر اینی که در خصوص محاکم ابتدائی و استیناف کردم خیلی اتفاق می افتد که احکامی که مردم در محکمه ابتدائی میگیرند همین که بمحکمه استیناف میرسد نقض میشود این را باید معلوم کرد که علت آن چیست که واقعا اشتباه است یا محکمه بملطحتکم کرده است و در هر حال بنده این را از قابل نبودن رئیس آن محکمه میدانم .

ذکاء الملك - عقیده بنده بر این است که

اینجا مذاکره کردن فایده ندارد باید این راپورت را بوزارت عدلیه بفرستیم که آنها هم مطالعات خودشان را بنمایند و فقط چیزی که باید در آن مذاکره کرد این است که تعیین نمایند که این هیئت باید باشد یا هیئت دیگری بجای آنها معین خواهند نمود همچنین برای این دوفتری که بجهت حضور در استنطاق مقررین بکافد سازی خواسته شده است معین بشود که زودتر تکلیف محبوسین معلوم شود.

اسدالله میرزا - راپورت مذاکره و توضیحی لازم نداشت و عرض میکنم اینکه آقای هشتروندی و بعضی دیگر استعفا میدهند بواسطه بعضی مذاکرات و عجله بود که در راپورت خواستن میشد والا اینها اشخاصی هستند که خیلی میشود از وجود اینها استفاده کرد در هر حال اگر استعفای این آقایان قبول شده و این هیئت باید بجای خودشان باقی باشند عرض اینها را انتخاب نمایند که بسیاری از کارهای کمیسیون معوق مانده و من جمله لازم است عرض کنم که یک عده آمدند تظلم کردند که خانه ما را از عدلیه آمدند حکم کردند که توقیف یا اینکه ما را حبس کنند و همینطور بعضی مطالب که از وظیفه این هیئت بوده و آن احکام را موقوف الاجراء داشته تا تکلیف معلوم شود و همینطور آنها بلام تکلیف ماندند بهر حال امروز باید تکلیف این هیئت معین شود یک مسئله دیگر که خیلی قابل توجه است مسئله کافد سازها است که کسان آنها می آیند میگویند ما معاشی نداریم اگر چه قانون هر دولتی اجازه میدهد که هر محبوسی که کسان و بستگان او چیزی ندارند یک چیزی از دولت بآنها باید داد و ما این را اخطار کرده ایم و در صدر بر آمده اند که معین نمایند کیهایی چیزند

و مخارج آنها چه در است ولی تکلیف این اشخاصیکه محبوس هستند باید معین شود و با وزارت عدلیه نیز در این خصوص مذاکره شده و منتظرند که از طرف مجلس هم تصویبی بشود این بود که هیئت تصویب کرد دو نفر از طرف مجلس بروند در استنطاقات این اشخاص نظارت داشته تا اینکه در عمل آنها رسیدگی کرده تصویبی تصویب می کنند باید وزارت عدلیه را خواست تا تکلیفی برای اینها معلوم شود .

رئیس - اولاً در خصوص تغییر این هیئت حرفی نیست که هیئت مثل سابق باید مشغول کار خودشان باشند. **کاشف -** خیلی از اعضاء نمی آیند تکلیف آنها را هم باید معین نمود .

هشتروندی - بنده جهت استعفای خود را لازم میدانم عرض کنم در دولت سابقه بنده که یکی از اشخاص بودم که مغرب او بودم چه رسد باینکه خدمت بکنم و الحمد لله که پیشرفت و اساس آن بکلی برچیده شد ولی در این دولت جدید بنده از روی اعتقاد خودم عرض می کنم و بنده خدمت باین دولت را خدمت بشرع و خدمت بخدا و رسول میدانم چون بزور فقر او رای فقرا تشکیل شده است و بنده هم خودم را یکی از آنها میدانم و خیلی هم میل دارم که در خدمت این دولت باشم ولی در جلسه سابق یکی از نمایندگان اظهار کرد که کمیسیونها همینکه انتخاب شدند میروند جزو ادارات دولتی میشوند از این حرف معلوم میشود که باز وزارت خانها وزارتخانه دولت جا بره است و مجلس جزو دولت عادل و بین دولت و مجلس یکدو تئیتی این است که بنده نمیتوانم خودم را راضی بکنم که در این خدمت باشم و این حرف را هم رد میکنم و بآن شخصی که این حرف را زد میگویم که ما خود را خادم فقرا میدانیم و خودمان را با وزراء یکی میدانیم و ابداً دو تئیتی در بین نیست .

رئیس - حرف بکنفر مناط اعتبار نخواهد بود مسلم است ما وزارتخانه را بیک حکومت ظالمه نمیدانیم و با آنها ضدیتی هم نداریم در خصوص هیئت هم همانطوری که عرض کردم باید باقی باشد و در باب استنطاق که گفته شد باید دوفتر از نمایندگان معین شوند باید دید رای وزارت عدلیه در این خصوص چیست؟

اسدالله میرزا - آنها هم همین تقاضا را میکنند حالا بسته برای مجلس است .

رئیس - خوب همین هیئتی را هم که فرمودید از بین خود انتخاب نمایند .

(اغلب گفتند صحیح است) (راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بامتیاز راه مشهد سر و بار فروش قرائت گردید.)

ماده یک - انحصار مراده رانی از مشهد سر الی بار فروش از قرار شروط مفصله در ذیل بشهریار خداداد پارسی معروف بسامانی تبعه دولت علیه ایران واگذار میشود .

این ماده ابتدا جزء مقدمه امتیاز نامه بوده ولی برای اینکه قانوناً معلوم باشد که انحصار این راه با کی است اکثریت بر این شد که این جزء را ماده یک دانسته و ماده یک را دویم قرار بدهند و پس از قدری مذاکره

بماده مزبور رأی گرفته شده تصویب گردید
 ماده ۲ - خط راه همان راهی است که تا کنون معمولات بتوسط
 قاطر و یا با اوزار بار فروش به مشهد سر و از مشهد سر
 بیار فروش حمل و نقل می شود و ابتداء آن از لب دریای
 بندر مشهد سر یعنی از آن نقطه است که مال التجاره
 وغیره از دریا نقل بخشکی میشود و انتهای آن شهر
 بار فروش است (بدون مذاکره تصویب شد)

ماده سه (با اصلاح کمیسیون)
 ساسانی تمهد مینماید قطعه راه مذکور در فوق
 را بخرج خود تعمیر و عراده رو نماید یعنی ابتداء
 سه فرسخ راه را شوسه ساخته بمرض پنج ذرع و هر کجا که
 خط راه کمتر از پنج ذرع باشد باید اراضی طرفین
 راه را برضای مالک و تصدیق خبره خریداری نمود
 بر عرض راه بیفزاید که هیچ نقطه راه کمتر از پنج ذرع
 نباشد و دو شهر جنبین خط راه باید خارج و
 اضافه بر عرض راه و هر کدام یک ذرع باشد

ماده ۴ - ساسانی متعهد است از مکارها و
 اشخاصی که در این خط راه بتوسط چارپایان مسافرت
 مینمایند و حمل و نقل مال التجاره و سایر معمولات
 میکنند بهیچ اسم و رسم حق العبور مطالبه نکنند و
 کما فی السابق در مسافرت و حمل و نقل معمولات آزاد
 باشند

(این ماده نیز بدون مذاکره تصویب شد)
 ماده ۵ - قرائت گردید پس از مذاکره اخذ
 رأی در آن موکول بجلسه آتی گردید

رئیس - دستور بقیه دستور امروز است
 آقای ادیب التجار سؤالی داشتید امروز از وزارت
 مالیه در خصوص حراج بفرمائید

ادیب التجار - البته خاطر آقایان مسبوق
 است که قراری گذاشته شده بود در باب حراج که تومانی
 یکمبایسی بوزارت مالیه داده شود و همین یکی از
 عناوینی شده است برای کسانی که آشوب میکنند و
 مقتضیات آشوب را در مملکت فراهم میآورند و اسباب
 اختلال اذهان مردم را فراهم میکنند و این را هم مثل
 مسئله قیان کرده اند یعنی بدرجه اجفاف میکنند و
 گریبان تجار را بطوری میکینند که گمان میکنند وزارت
 مالیه ابداً راضی نیست که یکچنین کار غیره شرعی را
 بکند اگر مجلس یکمبایسی قانونی را وضع کرده بود
 که از هر معامله تومانی یکمبایسی بگیرند جای اشکال
 نبود ولی در صورتی که مجلس ابداً همچو حکمی را
 نکرده است اینطور کارها گردن که هر شخصی چند
 یارچه از خانه بیرون میآورد پلیس گریبان او را میکیند و
 تومانی یکمبایسی مطالبه میکنند گمان نمیکند همچو
 چیزی را مجلس یا وزارت مالیه رضایت بدهد (گفته شد
 این استیضاح است شما باید سؤال بکنید)

ادیب التجار - بنده حالا بگوئی را پیدا
 کردم از التفات حضرت رئیس یکچند کلمه را عرض
 کنم استدعا دارم لفظ استیضاح را نفرمائید بنده مقدمه
 را باید بگویم آنوقت سؤال کنم - با کمال احترام
 از معاون وزارت محترمانه سؤال میکنم این کار چه
 کاری است اطلاع دارید یا نه و اگر اطلاع دارید چه
 اقداماتی کرده اید

معاون وزارت مالیه - اولاً موضوع
 سؤال را معین نکردید که کدام مورد است فقط چیزی
 را که بنده اطلاع دارم این است که یکتخته قالی را

بعضی از تجار عوض اینکه چوب و تخته بگذارند پیش
 خودشان بطور قوام و مزایده فروخته اند این هم فرق
 نمیکند با اینکه چوب و تخته بگذارند البته حراج است
 و باید تومانی یکمبایسی را بدهند این است که تومانی
 یکمبایسی از آنها گرفته اند

ادیب التجار - این مطلب را عموم نمایندگان
 و شاید حضرت رئیس هم اطلاع دارند که یکمده آمدند
 در مجلس و عرضی و اسنادی را هم که در دست داشتند
 ارائه دادند و مخصوصاً یک پارچه فروش را که سمسار
 از خانه خریده گرفته اند گفته اند اینکه فرمودید موضوع
 معین میکنم راجع بیک نفر نبوده که موضوع قرار
 بدهم و از وزارت مالیه سؤال کنم متظلم قریب
 پنجاه یا شصت نفرند

معاون وزارت مالیه - کلبه سه قسم مالیات
 با اسم حراج از قدیم معمول بوده است که میگرفته اند
 یک قسم این است که از آنهایی که در خانه حراج میشود
 سابقاً معمول بوده تومانی یکقران میگرفتند و تومانی
 پنج شاهی میدادند در ابتدای دولت حاضره مستوفی -
 الممالک قرار گذاشت که اینکار را دولت کرده حق
 حراج را خود دولت ببرد یک قسم هم آن قسمتی است
 که خود کسانی که حراج میکنند بطور مالیات میدهند
 یک قسم دیگر مالیاتهایی هستند که سمسارها بطور
 امانت از آنها میکینند و حراج او را از قرار هفت
 شاهی میدادند و تومانی یکمبایسی همینطوریکه عرض
 کردم از سابق تاحال معمول بوده است در اینصورت
 چه دلیل دارد که سمسارها از برای خودشان که میخرند
 تومانی یکمبایسی بدهند و یکمده از تجار که میآیند از
 خانه بگیرند بدهند

رئیس - در خصوص کرمانشاهان یکسختی
 شده است و تا امروز اجازه چنگ نداده بودند حالا
 سواد تلکرافاتی را که از وزارت داخله بحکومت
 کرمانشاهان شده قرائت میشود مجلس هر طور صلاح
 میداند اجازه بدهند
 (سواد و تلکرافی تلکراف صادره از وزارت داخله
 بحکومت کرمانشاهان مشمر بر جلوگیری از حرکات
 داودخان کلهر و یک فقره خطاب بدادودخان مشمر بر تمام
 حجت و امری بازگشت بعمل خود باترضیه خاطر حکومت
 قرائت شد)

لوپری - بنده در خصوص منتهیات از وزارت
 داخله سؤال کرده بودم و وزارت داخله جواب نداده
 و اقدامی هم نکرده

رئیس - قبل از شما آقای ادیب التجار هم همین
 سؤال را کردند و امروز هم بنا بود بیایند جواب
 بدهند گرفتاری کار کرمانشاهان مانع شد در جلسات
 آتی میآیند جواب میدهند
 (مجلس ددقیقه بعد از ظهر ختم گردید)

جلسه ۱۱۱
صورت مشروح روز شنبه ۲۴ جمادی
الثانی ۱۳۲۸
 مجلس سه ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست
 آقای مستشارالدوله تشکیل و صورت روز پنجشنبه را
 آقای معاضدالمملک قرائت کردند
دکتر علیخان - وقتیکه صحبت انعامات جلسات
 در صبح بود بنده یقین داشتم آقایان دیر تشریف می
 آورند آلآن که جلسه چهارم است می بینیم یکساعت

و نیم دیر شده است باینطور اگر بخواهیم دیر بیائیم
 گمان میکنم رفته رفته ظهر خواهد کشید و بنده
 عرض میکنم آقایان باید چهار بظهر در مجلس حاضر
 شوند و اگر در سر چهار ساعتی حاضر نمیشوند بعضی
 آقایان هستند که کار دیگری در خارج دارند و می
 توانند آنکار را بکنند میآیند در اینجا و وقتشان
 ضایع می شود خوب است قراری داده شود که در
 سرفوق حاضر شوند اگر حاضر نشوند کار پیشرفت
 نخواهد کرد

حاج آقا - اولاً بنده يك اصل از قانون
 اساسی و يك ماده نظامنامه داخلی را میخواهم بعد
 مقصود خود را عرض مینمایم اصل شصتم قانون اساسی
 می نویسد

اصل ۶۰ قانون اساسی (وزرا مسئول مجلسین
 هستند و در هر مورد که از طرف یکی از مجلسین احضار
 شوند باید حاضر گردند و نسبت باوردیکه محول بآنها
 است حدود مسئولیت خود را منظور دارند)

ماده ۵۴ نظامنامه داخلی مینویسد
 نمایندگان میتوانند در بدو یا ختم مجلس از وزرا
 سؤالات نمایند از موضوع سؤال باید قبل از وقت وزیر
 را مستحضر نمایند

تقریباً چندین سؤال اساسی اخطار بوزراء شد
 و خیلی تعجب است که ابداً برای جواب حاضر نمی
 شوند در صورتی که در موقع سؤال نباید وقت معین
 کنند در موقع استیضاح باید وقت معین کنند و در بدو
 یا ختم مجلس باید حاضر باشند و سؤالات را جواب
 بگویند و خود بنده حاضر بودم که هیئت رئیس بآنها
 اخطار کردند و تا کنون هیچوجه برای جواب حاضر
 نشدند و در چنین موقعی که اینهمه انقلابات و ابتلاآت
 داریم بشمیرانات تشریف میبرند و مشغول تفرج
 هستند و برای جواب سئوال استیضاح حاضر نمی
 شوند و بعضی حادثه ها احداث میشود مردم گمان
 میکنند که و کلاه بوظیفه خودشان رفتار نمیکند و حال
 آنکه و کلاه بوظیفه خودشان حمل کرده اند و میکنند
رئیس - امروز بنا بود هیئت وزراء بیایند و
 جواب استیضاحات را بگویند

حاجی سید ابراهیم - بنده يك اصل
 از قانون اساسی را لازم میدانم بخواهم در اصل نهم
 قانون اساسی نوشته شده است

افراد مردم از حیث جان و مال و مسکن و شرف
 محفوظ و مصون از هر نوع تعرض هستند و تعرض
 احدی نمیتوان شد مگر بحکم و ترتیبی که قوانین
 مملکت معین می نماید سه روز قبل از این مغرب الله
 را که نمی شناسم و خیلی هم با اساس مشروطیت خدمت
 کرده است دو نفر رفته اند و او را برده اند اول خواسته اند
 او را بکشند بعد که نگذاشته اند آن قدر او را زده اند
 که سر و دست او را شکسته اند در يك همچو
 مملکتی در پایتختش اینطور بی قانونی می شود در
 جاهای دیگر چه نوع رفتار می نمایند در عرض
 اینکه رسیدگی به ریاض تلکرافچی ها بکنند این
 اینطور با آنها رفتار می کنند در صورتی که حرف
 آنها این بوده که ما قانون نداریم و قانون خواسته
 بودند فرض اینست که حالا باید يك جوابی به ریاض
 آنها داد که تکلیف آنها هم معلوم شود

رئیس - آن سه نفر برای اینکار که نرفته